

**Česká zemědělská univerzita v Praze**

**Provozně ekonomická fakulta**

**Katedra humanitních věd**



**Bakalářská práce**

**Mediální obraz etnických menšin v České republice**

**Kamila Pillmaierová**

© 2011 ČZU v Praze

# ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

**Kamila Pillmaierová**

obor Hospodářská a kulturní studia

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Mediální obraz etnických menšin v České republice**

## **Osnova bakalářské práce:**

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Média a moderní společnost
4. Etnika v soudobé společnosti
5. Etnika v médiích (obsahová analýza tisku)
6. Etnika o svém mediálním obrazu (rozhovory)
7. Závěr
8. Seznam použitých zdrojů
9. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

Cizinci, našinci a média - Mediální analýzy

Bauman, Z. Myslet sociologicky. Praha, SLON 1996.

Jirák, J. a kol. Nečitelní cizinci. Praha, 2003.

Kaderka, P., Karhanová, K. Obraz cizinců v médiích, Praha, AV ČR 2002.

Pospíšil, F., Šimáček, M., Vochocová, L. Očernění: Etnické stereotypy v médiích. Praha, Člověk v tísni 2003.

Simmel, G. Peníze v moderní kultuře a jiné eseje. Praha, SLON 1997.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Helena Hudečková, CSc.**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

  
Vedoucí katedry



  
Děkan

V Praze dne: 8. 3. 2010

### Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Mediální obraz etnických menšin v České republice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 25.3.2011

---

### Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce doc. Mgr. Heleně Hudečkové CSc. za hodnotné rady a odborné vedení během mé práce.

# Mediální obraz etnických menšin v České republice

---

## Medial Image of Ethnic Minorities in the Czech Republic

### Souhrn

V práci nazvané *Mediální obraz etnických menšin v České republice* jsem se pokusila objasnit, jakým způsobem zobrazují česká média etnické minority, ale také, jaký je možný vliv takové prezentace na naši společnost. Nejprve bylo ovšem nutné seznámit se s problematikou fungování médií a s některými pojmy z oblasti sociologie a teorie etnicity. Ve druhé fázi došlo k propojení těchto teoretických rámců a vztahování jejich základních konceptů na českou společnost.

Pro doplnění některých teorií byla využita technika obsahové analýzy zpravodajských textů (ovšem ve značně redukované podobě), na jejímž základě došlo k uvedení příkladů z praxe. Tímto způsobem jsem se snažila dokázat, že média vytvářejí etnickým menšinám obraz, který má většinou negativní charakter. Následně bylo provedeno několik rozhovorů s Ukrajinci, Romy a Vietnamci. Cíl spočíval ve zjištění, jak mediální obraz vyhovuje přímo příslušníkům těchto etnik. Výsledky interview poměrně přesně dokreslily koncepty, které byly popsány v teoretické části práce.

### Summary

The purpose of my Bachelor thesis called "*The media image of ethnic minorities in the Czech Republic*" was to show how the ethnic minorities are reflected by the Czech media, but also what is the possible effect of such a presentation to our company. First, however, it was necessary to get acquainted with the problems of the functioning of the media and with some concepts in sociology and theories of ethnicity. In the second phase I tried to combine these theoretical frameworks and applied their basic concepts to the Czech society.

For a better understanding of the theories I used a technique of the Content Analysis of some news texts (but at a considerably reduced form) and so I illustrated some facts by the help of examples. This way I have tried to prove that the media create ethnic minorities an image, which is mostly negative. Subsequently, it was done a few interviews with Ukrainians, Romanians and Vietnamese, which helped to answer the question of how the medial image suits to members of these ethnicity. The results of these interviews quite accurately sketched the concepts that were described in the theoretical part.

**Klíčová slova:** etnická menšina, média, zpravodajství, reprezentace, stereotypy, Ukrajinci, Romové, Vietnamci

**Keywords:** ethnic minority, Media, news service, representation, stereotypes, Ukrainians, Romanians, Vietnamese

# Obsah

Obsah .....	7
1. Úvod.....	8
2. Cíl práce a metodika .....	9
3. Média a moderní společnost .....	11
3.1 Co jsou (masová) média?.....	11
3.2 Stručná historie masových médií.....	12
3.3 Mediální publikum.....	13
3.4 Mediální produkce .....	14
3.5 Zpravodajská média a jejich úloha ve společnosti.....	15
3.6 Objektivita jako zásadní vlastnost médií .....	17
3.7 Zpravodajství jako obraz společnosti .....	17
3.8 Současné trendy ve zpravodajství.....	18
4. Etnika v soudobé společnosti.....	20
4.1 Vysvětlení základních pojmů.....	20
4.2 My a oni .....	21
4.3 Etnocentrismus a kulturní relativismus.....	22
4.4 Soužití etnických menšin a majoritní společnosti.....	23
4.5 Menšiny v České republice .....	24
4.5.1 Zastoupení menšin v českém obyvatelstvu.....	24
4.5.2 Stručná charakteristika vybraných etnických menšin a jejich přítomnost v ČR .....	25
5. Etnika v médiích .....	28
5.1 Obraz etnických menšin v médiích.....	28
5.2 Stereotypní obrazy cizinců v médiích.....	32
5.2.1 Vietnamci.....	32
5.2.2 Ukrajinci .....	33
5.2.3 Romové.....	35
5.3 Shrnutí kapitoly.....	36
6. Etnika o svém mediálním obrazu.....	38
6.1 Výsledky šetření .....	39
6.1.1 Charakteristika respondentů .....	39
6.1.2 Reakce respondentů na zprávy o menšinách .....	39
6.1.3 Odras mediálního obrazu menšin v českých médiích v přístupu majority k menšinám a představa o případné změně .....	40
7. Závěr .....	42
8. Seznam použitých zdrojů.....	43
9. Přílohy.....	46
Příloha č.1 – Cizinci v ČR .....	46
Příloha č.2 – Cizinci dle typu pobytu a pohlaví.....	47
Příloha č.3 - Záznamový arch pro rozhovory .....	48

## 1. Úvod

Média nás provází na každém kroku a jsou již neodmyslitelnou součástí našich životů. Denně nás osloví mnoho mediálních sdělení, která, aniž bychom si to sami uvědomovali, následně ovlivní naše názory a smýšlení. Současně vytváří či upravují normy a hodnoty, které sdílí členové určité společnosti.

Toto nepředstavitelně silné působení médií se pak odráží v životech všech lidí, ať už je dopad pozitivní, či negativní. Zejména výrazný je vliv médií na životy těch, jež se od jednotlivců, kteří společnost utvářejí, nějakým způsobem odlišují. Příkladem mohou být právě etnické minority. Na základě toho, jaký mediální obraz prostředky hromadného sdělení danému etniku vytvoří, si pak diváci a čtenáři formují své představy o této skupině. A pro ty, kteří nemají se spoluobčany rozdílného etnického původu vlastní, bezprostřední zkušenost, jsou často média jediným zdrojem informací, na kterých své názory staví.

Výše zmíněné jevy jsou hlavní problematikou, kterou bych chtěla (alespoň částečně) rozkrýt v mé práci. Podnětem pro výběr tématu je mimo jiné i obor, kterému se věnuji na České zemědělské univerzitě v Praze, jenž je zaměřen i na studium rozličných kulturních skupin. S přihlédnutím ke skutečnosti, že předmětem druhého oboru, zaměřeného právě na média, který studuji na jiné univerzitě, jsem nad volbou tématu práce dlouho nepřemýšlela.

Vzhledem k tomu, že podíl etnických menšin na české populaci je poměrně znatelný, zmínky o zástupcích těchto minorit i celých komunitách se ve zpravodajství (a to jak v médiích elektronických, tak tištěných) objevují velmi frekventovaně. Každý adresát tento jev přijímá jako rutinu, ovšem už méně se diváci, posluchači a čtenáři podivují nad tím, že souvislosti, se kterými jsou příslušníci etnických menšin spojováni, mají jen výjimečně kladný charakter. I proto je dle mého názoru nutné na tuto skutečnost upozornit, což bych ráda učinila prostřednictvím této práce.



## 2. Cíl práce a metodika

Práce by měla objasnit, jakým způsobem je vytvářen mediální obraz etnických minorit a jaké jevy dopomáhají ke skutečnosti, že nynější obraz určitých etnik v médiích je obecně spíše negativní.

Zpočátku je nutné vysvětlit základní pojmy, což je nezbytné k porozumění celkového teoretického rámce. Jen tak budeme poté schopni vyvodit, jaké vztahy existují mezi médii a příjemci sdělení a jaké dopady může mít působení hromadných sdělovacích prostředků na naši společnost.

Těmto a jim podobným problémům je věnována první předmětná kapitola práce nazvaná „*Média a moderní společnost*“. Pro její zpracování považuji za vhodné použít publikaci Úvod do studia médií (Graeme Burton, Jan Jiráček).

Neméně užitečná je kniha Denise McQuaila Úvod do teorie masové komunikace. Shrneme-li obsahy obou děl, jedná se o popis role médií v životě jednotlivce i společnosti.

Mediální teorii ve vztahu ke společnosti mapuje také kniha Média a společnost Jana Jiráčka a Barbary Köpplové. Tito autoři jsou považováni za odborníky na české mediální scéně.

Základní zákonitosti z mediální oblasti ale samy o sobě samozřejmě nestačí. Je zapotřebí seznámit čtenáře s podstatnými pojmy z oblasti sociologie, abychom věděli, jak přibližně společnost funguje či jaké postavení v ní mají menšiny – ať už etnické nebo jiné.

Sociologických publikací je poměrně hojné množství. Základní informace nám poskytne kniha Zygmunda Baumana Myslet sociologicky. Velmi široké pojetí nalezneme v publikaci Úvod do sociologie Jana Jandourka, který propojuje sociologii s jinými obory, jako je politologie, ekonomie, kultura či masová kultura. Kniha Anthonyho Giddense Sociologie opět podává komplexní informace o této disciplíně, navíc obsahuje kromě jiných i kapitolu nazvanou „*Masová média a populární kultura*“.

Spojením obou témat, tedy médií a etnicity, se zabývá část mé práce, která je příhodně pojmenovaná „*Etnika v médiích*“.

K této kapitole využiji opět několik publikací, konkrétně zveřejněný průzkum Petra Kaderky a Kamily Karhanové Obraz cizinců v médiích pro rok 2001 či menší dílo Očernění: Etnické stereotypy v médiích (Pospíšil, Šimáček, Vochocová). Přínosná mi bude také kniha Jak se (ne)píše o cizincích od Petry Klvačové a Tomáše Bitricha. Všechna tato

díla se věnují tomu, jak jsou etnické skupiny představovány příjemcům českými médii, a také, jaký je efekt vytváření takového mediálního obrazu u příslušníků etnických menšin.

Kapitola „*Etnika v médiích*“ už ovšem nespočívá pouze v parafrázování zmíněných publikací. Některá tvrzení jsou doplněna úryvky článků, jež byly v letech 2009 až 2011 zveřejněny na internetových zpravodajských serverech a v tištěných médiích. Pro sběr těchto dat jsem zvolila metodu obsahové analýzy mediálních obsahů, ovšem ve značně redukované podobě.

Empirický výzkum bude vhodné použít pro zjištění, jak obraz, který média etnickým menšinám vytvářejí, vyhovuje přímo představitelům vybraných menšin. Sběr dat, která odpoví na tuto otázku, bude probíhat skrze polostandardizované rozhovory s vybranými respondenty. Mezi nimi budou zástupci romské, ukrajinské a vietnamské etnické skupiny, poněvadž tato etnika jsou v České republice nejčastěji zastoupena. Rozhovor bude probíhat osobně za použití nahrávacího zařízení (pokud to ovšem respondenti dovolí).

### 3. Média a moderní společnost

Část práce, nazvaná „Média a moderní společnost“, seznámí čtenáře se základními pojmy, zařazenými do historických, ekonomických, společenských i jiných kontextů. Pojednává o hlavních principech fungování mediálních organizací, o výsledcích jejich snažení, ale také o potenciálních příjemcích mediálních produktů a působení mediálních obsahů na společnost.

#### 3.1 Co jsou (masová) média?

Popsat sousloví „masové médium“ by větší procento oslovených respondentů považovalo za velmi snadné. Klasicky by odpovídali, že takovým médiem je například televize či noviny, a že jeho účelem je přinášet lidem informace nebo zábavu. Svým způsobem by měli respondenti určitě pravdu, vymezení pojmu „masové médium“ je ale poněkud složitější.

Pod pojmem *média* si dnes velká většina z nás představí sdělovací prostředky, jako je televize, tisk či internet. Původní význam je ale pochopitelně širší. Slovo „médium“ je latinského původu a znamená prostředek či prostředník (Jirák a Köpplová, 2003). V užším slova smyslu můžeme médium považovat za něco, co zprostředkovává nějaké sdělení. Toto sdělení ale nemusí mít pouze slovní podobu – může být vyjádřeno pomocí signálů, obrázků, gest, značek a podobných prostředků.

Jako *masa* je obecně označována větší skupina lidí, kteří se mezi sebou (většinou) neznají a neexistují mezi nimi žádné vazby. Při vyslovení pojmu můžeme zachytit lehce pejorativní nádech tohoto slova. Ještě donedávna si pod ním většina lidí vybavila skupinu obyvatel, která se chová jako „tupé stádo“, jež je plně podřízeno vnějším tlakům. Těmto vlivům se masa příjemců nemůže a ani nechce bránit, je bezbranná, a tím pádem lehko manipulovatelná. Dnes již slovo získává poněkud odlišný význam, totiž že masa je zobecňující konstrukce, která označuje kolektivního, ale vnitřně atomizovaného adresáta sdělení, jež je složen z izolovaných jedinců (Jirák a Köpplová, 2003).

V dnešní době bychom mohli snadno nalézt několik kritérií, podle kterých můžeme média dělit do určitých skupin. Pro naše účely je důležité rozlišení dle Jiráka a Köpplové, kteří rozdělili média do dvou kategorií. Do první kategorie řadíme média, která podporují interpersonální komunikaci, slouží tedy k dorozumívání mezi dvěma jednotkami. Taková média autoři označují jako *interpersonální* a mohou jimi být například telefony či dopisy.

Jedinci se tedy navzájem nemusí znát, ale jsou si vědomi toho, že komunikují s jistým individuem. Na druhé straně stojí *média masová*, která slouží ke komunikaci celospolečenské – filmy, knihy, časopisy, či ekvivalenty tradičních médií, jako jsou například elektronické verze tištěných periodik na internetu. Tato komunikace je ovšem jednostranná – informace proudí od jednoho zdroje k publiku, které ji přijímá, jeho reakce se ale ke zdroji bezprostředně nedostane (Jiráková a Köpplová, 2009).

### **3.2 Stručná historie masových médií**

Na první pohled se může zdát, že historický vývoj médií souvisí s tématem práce jen velmi úzce a že je zbytečné se o něm zmiňovat. Historické kontexty jsou ale velmi důležité pro pochopení nynějšího fungování médií.

Za velký zlom v historii médií můžeme bezpochyby považovat 15. století, kdy Johannes Gensfleisch zur Laden, známý spíše jako Gutenberg, vynalezl knihtisk. Snahy o vytváření kopií sdělení existovaly samozřejmě již dávno, ale až roku 1450 byla poměrně snadno multiplikována sdělení, která se dostávala k většímu množství adresátů. Tento okamžik znamenal přelom nejen ve vývoji médií, ale také ve vývoji společnosti, která byla nyní blíže k utváření národních kultur, přestože většina obyvatelstva byla v této době ještě negramotná (Jiráková a Köpplová, 2003).

Abychom však našli první opravdu masové médium, musíme přeskočit několik století. Prvním takovým médiem byl totiž tisk. Ten se začal rozvíjet na počátku 19. století, a to ve Spojených státech a Francii, později se rozšířil i do ostatních zemí. Již od svého zrodu se tisk formoval do dvou podob. Majetnější a vzdělanější publikum si oblíbilo seriózní listy, čtenáři z nižších vrstev kupovali masové tituly. Obsah i forma obou druhů tiskovin se značně lišily. Podobně rozdělení na seriózní tisk a tisk masový (jinak také bulvární) přetrvává dodnes.

Dalším významným momentem v historii masových médií je tzv. „northcliffovská revoluce“, která probíhala na přelomu 19. a 20. století. Souslovím je označováno množství změn ve způsobu vydávání novin, které započal britský vydavatel Lord Northcliff.

Nejvýraznější změnou, které napomohla northcliffovská revoluce, je tzv. komercializace médií. Do konce 19. století bylo vydávání novin nevýdělečnou činností, která doprovázela činnost hlavní – vydávání knih. Northcliffovská revoluce znamenala přechod od snahy o osvětu k touze po zisku, přičemž hlavním zdrojem příjmu se stala inzerce a reklamy. Další taktikou Northcliffa, jak získat více čtenářů a tím potažmo

inzerentů a peněz bylo snižování počtu informací o důležitých událostech, které vystřídaly dojemné a zábavné příběhy – tím oslovoval nižší střední třídu, která byla početnější. Nápady Northcliffa byly během dalších století propracovávány a jejich vliv je v dnešních médiích více než znatelný.

Časové a prostorové bariéry byly později ještě více zmenšovány s příchodem telegrafu a fotografie v 19. století a dále vynálezem telefonu ve století dvacátém. Nástup obrazových a elektronických médií je také záležitostí 20. století – sdělení produkovaná elektronickými prostředky byla již běžně dostupná. Stále větší obliba těchto médií u lidí byla ale hojně využívána pro propagandu, a to hlavně v období druhé světové války a následně v sovětském Rusku.

Pozdější objevy, jako je digitální přenos informací, redukuje omezení daná prostorem i časem na minimální. K velkému zlomu došlo příchodem sítí, které propojovaly vzdálené počítače, které byly základem dnešního internetového prostředí. Přelom 20. a 21. století byl tedy obdobím nástupu a rozvoje komunikačních prostředků zvaných internetová média (Jiráková a Köpplová, 2009).

### **3.3 Mediální publikum**

Příjemci mediálních sdělení jsou souhrnně nazýváni publikem. Studium chování publika není důležité pouze z hlediska sociologie či psychologie, ale hlavně pro účely samotných médií. Ta na základě výzkumů získávají charakteristiky svých příjemců, které ovlivňují nabídku mediálních produktů.

Příjemce jakýchkoli mediálních sdělení bychom mohli rozdělit dle různých kritérií do pomyslných skupin. Každé takové uskupení by disponovalo několika charakteristikami. A právě tyto charakteristiky se snaží postihnout všelijaké výzkumy, které organizují samotná média. **Důvodem mapování jednotlivých skupin je touha znásobit zisk.** Média nabízejí poměrně velkou část prostoru inzerentům a zadavatelům reklam. Ti se snaží svými produkty oslovit co největší počet adresátů. Proto potřebují mít představu o tom, jak by jejich potenciální zákazníci měli vypadat a jak by se měli chovat, aby působení reklamy bylo co nejúčinnější. Zjišťování rysů příjemců mediálních sdělení, například těch sociodemografických, může být ale zcela bezúčelné, a to z důvodů, jež budou popsány níže.

Média mají zájem na tom, aby jejich sdělení mělo jistý význam, který bude publikem obecně přijat. Existuje však mnoho polemik o tom, jak příjemci se sdělením

nakládají. Na jedné straně stojí jakési bezbranné publikum, vystavené napospas veškerým sdělením, která obsahují již daný význam. Takové publikum se nazývá *pasivní*. Na druhé straně ale stojí poněkud pozitivnější verze, která předpokládá existenci *aktivních příjemců*, jež si vybírají, která sdělení přijmou a která naopak odmítnou. Význam, který zakóduje médium, mohou adresáti „přečíst“ různým způsobem, dokonce i naprosto opačně (Jirák a Köpplová, 2003).

Přes všechno, co bylo řečeno, není pochyb o tom, že média se alespoň zčásti podílí na utváření názorů jedince a usměrňují jeho smýšlení.

### **3.4 Mediální produkce**

Mediální produkcí nazýváme *výrobu a vytváření veškerých mediálních obsahů*, které dnes média nabízejí – od křížovky po celovečerní film. Za produkcí stojí lidé soustředění v mediálních organizacích, kteří jsou podřízeni různým zájmům a ovlivněni množstvím všelijakých faktorů. Následující odstavce by měly přiblížit fungování tohoto odvětví mediálního průmyslu.

Přestože se zdá, že záleží pouze na nás, jaký pořad budeme sledovat či jaké články budeme číst, naše svoboda je silně limitována tím, co je nám nabízeno. Média jsou totiž silně závislá na pozornosti publika, které by tedy mělo být co nejpočetnější. S cílem produkovat *vyšší zisky* se média uchylují k tomu, že nabízejí pouze takové typy produktů, které osloví co největší počet diváků. Taková produkce probíhá ustáleným rutinním způsobem, což usnadňuje a zefektivňuje výrobu. Proto státní aparáty zřizují média, která vykonávají službu veřejnosti a jsou financována převážně z koncesionářských poplatků<sup>1</sup>. Úspěch jednotlivých vlastníků ale spočívá také v jeho pozici na trhu. Nejlepším způsobem, jak dosáhnout kontroly na trhu, je koncentrace vlastnictví. Tímto způsobem se počet vlastníků médií snižuje a může dojít i ke vzniku monopolu na trhu. Kromě toho, že produkty jsou si stále více podobné, hrozí také nebezpečí, že vlastník mediálních konglomerátů bude prostřednictvím médií chránit své zájmy na úkor zájmů veřejnosti. Některá z těchto nebezpečí jsou regulována právními normami.

Pojem *globalizace*, který je v poslední době tak často zmiňován, pochopitelně velmi úzce souvisí i s působením médií. Mediální obsahy jsou dostupné čím dál tím

---

<sup>1</sup> Těmito poplatky rozumíme zákonem stanovený měsíční odvod vlastníků televizních a rozhlasových přijímačů.

většinu procentu obyvatel všech světadílů a každý člověk má teoreticky stejnou možnost přístupu k obrovskému množství informací. Mínění badatelů o důsledcích tohoto jevu jsou různorodá a existuje velká škála pozitivních, ale i negativních názorů ohledně dopadu působení mediálně zprostředkovaných informací na společnost. Jedním z důsledků globalizace je **homogenizace mediálních produktů**. „Zvláště v menších zemích jsou místní či národní publika méně chráněna před globálními kulturními vlivy“ (McQuail, 1997, str.10).

### **3.5 Zpravodajská média a jejich úloha ve společnosti**

Tato část by měla objasnit, do jaké míry se příběh, který je nám prezentován zpravodajskými médii, může odlišovat od reality a proč je většina znalců značně pesimistická ohledně pojmu „objektivní zpravodajství“.

Každý den se po celém světě odehrává nesčetně událostí. Jen některé se stanou předmětem zájmu médií, ale ještě menší množství z nich má možnost divák či čtenář zachytit v konečné podobě zpravodajství. Proces, kterým události procházejí, aby se staly zprávou, nazýváme **tvorbou či produkcí zpráv**. Utváření zpravodajství začíná situací, kdy se média začnou zajímat o určitou událost.

Z následujících odstavců by měl čtenář vyčíst, jaké faktory určují, nebo by přinejmenším mohly určovat, proč je na konkrétní událost upínána pozornost médií. Velmi důležité je v dané souvislosti sousloví **zpravodajské hodnoty**. Zpravodajskými hodnotami můžeme nazývat vlastnosti, kterými by měla událost disponovat, aby byla vybrána a následně byla prezentována jako zpráva (Trampota, 2006).<sup>2</sup>

Výběr událostí je ale ovlivněn i dalšími činiteli, jakými jsou například informační zdroje či jejich množství. Další faktor, který může ovlivnit rozhodování o zařazení určité zprávy, je získaný materiál – nemá-li například televizní stanice k dispozici obrazový

---

<sup>2</sup> S pojmem jsou spojována jména různých autorů, nejčastěji však Johan Galtung a Mari Holmboe Rugeová. Ti pomocí empirického výzkumu sestavili seznam vlastností, které události napomáhají, aby se stala pro novináře zajímavou. Platí, že čím více těchto vlastností obsahuje, tím větší má šanci, aby byla součástí konečného zpravodajství. Mezi hodnoty dle Galtunga a Rugeové patří mimo jiné blízkost předmětu zprávy, její jednoznačnost a jednoduchost, kulturní pochopitelnost, novost, možnost jejího dalšího vývoje, vztah k elitním národům či osobám, možnost personalizace, překvapení či negativita (Jirák a Köpplová, 2003). Zařazení negativity mezi zpravodajské hodnoty není ovšem úplně jednoznačné. Trampota uvádí, že například komunistický tisk má sklony orientovat se převážně na zprávy pozitivního charakteru (Trampota, 2006).

podklad, většinou do své relace zprávu nezařadí. I na dalším stupni produkce zpráv (již jsou zaznamenány) dochází k určitým selekcím. Počet informací je pořád ještě moc velký na to, aby jej mohlo zpravodajství obsáhnout. Proto je nutné použít určité filtry, kterými projdou pouze „polotovary“, jež budou následně dále zpracovávány, čili tzv. *gatekeeping*.<sup>3</sup>

Pomineme-li různé okolní vlivy, můžeme tvrdit, že právě novináři volí, jakou zajímavost určí jako hodnou zaznamenání. Samotná volba události ale není jediným počínáním novináře, které podkopává jeho objektivitu. Začne-li se totiž o určitou událost jedna osoba zajímat, záleží pak pouze na ní, jaké aspekty při jejím *zpracování do zprávy* vyzdvihne jako nejpodstatnější, které zhodnotí jako méně důležité, nebo jaké aktéry, okolnosti či výpovědi ponechá bez povšimnutí. Výsledná podoba zprávy je tedy dána také osobním úsudkem redaktora, jehož osobnost je celoživotně formována vlivem různých institucí. Hodnoty a normy, které v průběhu života pojme za své, se pak odráží ve zprávě, kterou divák přijímá. Jak poznamenává McNair (2004), žurnalistikou se k publiku, ať už úmyslně či neúmyslně, přenášejí nejen fakta, ale i postoje a hodnoty tvůrců zpráv. Osobnost autora zprávy ale opět není při jejím zpracovávání zcela svobodná.

Intenzita a způsob vnímání jednotlivých zpráv je pak samozřejmě jiná u každého diváka, čtenáře či posluchače. I přesto existuje několik triků, díky kterým tvůrci zpravodajství manipulují s publikem tak, aby zprávy vnímalo způsobem, který média upřednostňují, a přitom si tuto skutečnost neuvědomovalo. Jednou z možností, *jak utvářet význam zprávy*, je její zařazení mezi ty ostatní - u tištěných médií tzv. „layout“, tedy rovržení prvků na stránce. Obklopení zprávy jinými ji může řadit do určitého kontextu. I jednotlivé záběry ve zprávě jsou ale uspořádány tak, aby jejich seřazení mělo určitý význam.<sup>4</sup>

---

<sup>3</sup> S výrazem gatekeeper (vrátný; ten, co hlídá bránu) přišel sociolog Kurt Lewin (Trampota, 2006). Pojem neměl s oblastí médií společného zhora nic, přesto si ho pro jeho možnou význačnost vypůjčilo množství mediálních teoretiků. Osobnost gatekeepera ovšem také není při výkonu svého povolání úplně svobodná. Zohlednit musíme různorodé vlivy, jako jsou například ekonomické faktory či podřízenost jiným subjektům.

<sup>4</sup> Vynález fotoaparátu a následně kamery znamenal pro média obrovský růst v otázce důvěryhodnosti. Lidé byli a jsou přesvědčeni, že pokud něco vidí „na vlastní oči“, vidí před sebou realitu. Jen média ale volí, co divákům umožní vidět či slyšet a z jakého úhlu, nebo co naopak skrýt. To, co divák z obrázku vyčte, je omezeno tím, jaký byl původně záměr fotografa či kameramana, tedy co chtěl, aby bylo vyčteno.



Všechny výše zmíněné aspekty mohou ovlivnit konečnou podobu zpráv tak, aby si příjemce vytvářel významy a vztahy způsobem, kterým bylo původně zamýšleno. Sdělení je ale přes veškerou snahu médií polysémické, a tak je primární význam ve výsledku pozměňován každým jednotlivým příjemcem. Ten hledá v příběhu významy na základě svého vzdělání, zkušeností a jiných okolností a často může zprávu dekodovat úplně opačně, než média zamýšlela (McNair, 2004).

### **3.6 Objektivita jako zásadní vlastnost médií**

Ve společnosti je všeobecně rozšířena představa, že média mají sloužit demokratické společnosti, mají být nestranná a věrohodná. V souvislosti se zpravodajskými médii tedy *objektivitou* rozumíme praktiky, které vedou k potlačení nevyhnutelné a zákonité subjektivity zpravodajství. Požadavek objektivitě tedy spočívá v tom, aby zprávy byly věcně co nejpřesnější a nejúplnější a aby poskytované informace byly pokud možno neutrální (Jirák a Köpplová, 2003).

Jak se ovšem čtenář dočetl výše, ani sebevětší snaha zaměstnanců médií nemůže zabránit zkreslování skutečnosti. Míra objektivitě je závislá na sociálním původu redaktorů i adresátů sdělení, ale také na zdrojích, jejichž výpovědi jsou podkladem pro utvoření zprávy.

Objektivita by také měla být zaručena poskytnutím stejného prostoru k vyjádření všem osobám, kteří mají k dané situaci co říci. Z časových a ekonomických důvodů není ovšem možné tuto zásadu dodržovat. Bez významu není ani řazení jednotlivých promluv za sebou, kterého si průměrný divák jen málokdy všimá. Někteří lidé mají možnost „navrhnout téma“, další jsou pak zpovídáni jen jako komentátoři, jiní pouze hodnotí a podobně. Dalším problémem, který souvisí s objektivitou, spočívá v sestavení redakčního kolektivu, kde mohou vznikat konflikty mezi novináři a editory.

### **3.7 Zpravodajství jako obraz společnosti**

Novináři, redaktoři a jiní lidé, kteří působí v médiích, jsou členy určité společnosti. Od té přebírají své hodnoty a normy, na základě kterých utváří své názory a představy, jež poté, aniž by ve většině případů sami chtěli, přenášejí do svých textů. Zprávy, z nich vzniklé zpravodajství a následně souhrny zpravodajství vypovídají velmi mnoho o samotné společnosti, ze které vzešly. Jsou reflexí převládajících názorů, hodnot a idejí dané doby. S nadsázkou můžeme říci, že média jsou nositeli ideologie určité doby. Rovněž tak média

zobrazují rozličné skupiny jako části dané společnosti (minority, profese, skupiny dle pohlaví atd.).

Média tímto působením vytváří společenským subjektům jejich tzv. *mediální reprezentaci*. Trampota (2006) tvrdí, že reprezentace jsou založeny na opakovaném výběru a zdůrazňování určitých atributů. Zároveň tak dochází k opomíjení atributů jiných (Trampota, 2006). Reprezentace může nabývat několika úrovní na základě vztahu k realitě. Nejčastěji popisovanou úrovní je *stereotyp*, kterým se rozumí „sociální klasifikace určitých skupin a jejich reprezentace pomocí zjednodušujících, neověřitelných, zobecňujících znaků, jež výslovně (explicitně) či nepřímo (implicitně) představují soubor hodnot, soudů a předpokladů týkajících se chování takových skupin, jejich vlastností, minulosti a vývoje“ (Jiráček a Köpplová, 2003, str. 145). Stereotypy se vytvářejí tak, že širší okruh lidí sdílí generalizované informace a představy. Generalizace nám samozřejmě usnadňuje orientaci a pomáhá nám přežívat, je tedy užitečná a neškodná, ovšem v jistých mezích. Někdy ale může být vytváření stereotypních kategorií příčinou vystavení vysoké bariéry mezi jedinci žijícími vedle sebe (Šišková, 2001).

Jak již bylo řečeno, ve zprávách je nám neustále předváděno, co je ve společnosti důležité a co méně, co je dobré a co špatné či dokonce trestuhodné, nebo co můžeme považovat za normální či nikoli. Zprávy tedy prozrazují, jaká je *dominantní ideologie společnosti*, a tak vlastně podporují a udržují stávající stav společnosti a rozložení moci, rozkládají nerovnoměrně pozornost mezi příslušníky elit a tíhnou k etnocentrickému a maskulinnímu vidění světa (Jiráček a Köpplová, 2003). Média tudíž napomáhají udržení nenásilné nadvlády mocných s tím, že tyto vládnoucí třídy neprosazují své zájmy pomocí síly, ale prostřednictvím skrytého působení, manipulace.

### **3.8 Současné trendy ve zpravodajství**

Za jeden z nejvýraznějších důsledků globalizace se dá považovat vznik mezinárodních zpravodajských agentur, který započal již v 19. století. Tyto agentury sbírají informace, které následně poskytují jiným médiím – samozřejmě za jistou finanční odměnu. Tato fakta také odkazují na již zmíněnou koncentraci vlastnictví, která je stále

sílicím trendem v oblasti médií. Výše zmíněná skutečnost napovídá, že rozmanitost zdrojů není až tak vysoká, jak se na první pohled může jevit.<sup>5</sup>

Zprávy o světě, podávané médií, jsou si postupem času stále více podobné, a to jak svými obsahy, tak strukturou. Specifickým jevem, který se stává pro zpravodajství typickým, je *bulvarizace* zpráv. Jedná se o předání informace způsobem, který by měl diváka a čtenáře více zaujmout. Projevuje se několika způsoby, například zvětšováním prostoru pro vizuální prvky a současně snižování podílu textu. Dále pozorujeme odklon od snahy prezentovat hlubší a analytické zpravodajské příběhy, které jsou nahrazovány skandálními a šokujícími událostmi. McNair (2004) konstatuje, že styl postupně získává převahu nad obsahem a smyslem. Nejrazantněji se ale bulvarizace projevuje *infotainmentem*, tedy jevem, který spočívá v propojování snah informovat a zároveň pobavit. Negativním dopadem infotainmentu je fakt, že za důležité je pak považováno to, co je zábavné a zajímavé – informativní složka popisované události je pak vnímána jako méně podstatná (Trampota, 2006). Bulvarizace je sice často kritizována, berme ale stále v potaz, že média předvádějí hlavně to, co žádá společnost, tento proces je tedy důsledkem masové demokracie (McNair, 2004).

Typickým a stále se vyvíjejícím trendem, který s médií souvisí, je rozvoj tzv. *PR oddělení*. Neustálou přítomnost médií a jejich potencionální vliv na jednotlivce i celou společnost si samozřejmě velmi dobře uvědomují nejen politické subjekty, ale i firmy a různé organizace. Snaží se proto ovlivňovat zpravodajství prostřednictvím lidí, jejichž práce spočívá právě v komunikaci s médií a ve snaze je nějakým způsobem zaujmout natolik, aby jméno dané organizace proniklo v pozitivním kontextu do zpravodajské relace.

Dalšími trendy (nejen) ve zpravodajství jsou jevy, které jdou ruku v ruce s objevováním nových technologií, jako například digitalizace. Pro naše potřeby není ale vývoj nových technologií nutné zmiňovat.

---

<sup>5</sup> Velké mezinárodní agentury (Associated Press, Agence-France Presse, Reuters aj.) mají dohled nad většinou mezinárodních informačních toků. Státy, které jsou centry těchto společností, mají tedy znatelnou moc nad šířením své perspektivy pohledu na události z celého světa (Trampota, 2006).

## 4. Etnika v soudobé společnosti

Na společnost můžeme nazírat z různých hledisek. Ačkoli se jedná o určitý celek, ve kterém žijeme a ve kterém se pohybujeme, musíme brát vždy v potaz, že nehovoříme o celku homogenním. A tak lze dle různých kritérií rozdělit naši společnost do určitých menších částí a podskupin. Příkladem „menších“ skupin jsou etnické minority. Jejich soužití s většinovou skupinou je již poměrně dlouho řešeno a zkoumáno. Možné konflikty a jiné působení mezi těmito jednotkami jsou předmětem mnoha mediálních produktů a budou také předmětem následující kapitoly.

### 4.1 Vysvětlení základních pojmů

Na začátek je velmi nutné objasnit pojmy *rasa a etnikum*, neboť významy těchto slov lidé velmi často zaměňují, ačkoli jsou naprosto odlišné.

Jandourek (2003) definuje rasu jako skupinu lidí, která má některé společné dědičné rysy, a to například barvu kůže, strukturu vlasů, obličejové rysy, tvar lebky nebo vzrůst postavy. Oproti tomu etnikum „je skupina jedinců, kteří se od jiných skupin odlišují svou etnicitou neboli souhrnem faktorů kulturních, rasových, teritoriálních a jazykových, dále pak svou historií, sebepojetím, vědomím společného původu. Liší se také tím, že jsou jako etnicky odlišní vnímáni druhými“ (Jandourek, 2003, str. 100). Dále autor konstatuje, že se pojem etnikum někdy používá ve významu národnostní menšiny, jejíž kultura se odlišuje od té většinové. Etnikum ale není nutně totožné s národem.

V publikacích a odborných článkách se pro označení *etnických menšin* často používá název *národnostní menšina*. Jak ale uvádí Šišková, oba pojmy splývají a můžeme jimi nazývat totéž (2001). Pro své účely budu tyto pojmy používat i pro takové etnické skupiny, u kterých nehraje roli občanství. Takové skupiny definuje například Šatava (2009), který rozdělil etnické menšiny na 4 hlavní typy:

- „malá etnika“, která nemají vlastní národní stát (například Baskové),
- části „státních národů“, žijící mimo mateřskou zemi v jiných státech (například Maďaři v Rumunsku),
- etnická společenství, která postrádají některé znaky „klasicky“ vyvinutých národů, například území nebo standardizovaný jazyk (například Romové, Židé mimo Izrael),

- specifické případy, které stojí mezi etnografickou a etnickou skupinou (například Kašubové v Polsku), někdy i zvláštní náboženské či sociální skupiny (Pomaci v Bulharsku).

Většina etnických skupin na našem území vzniká přesunem *migrantů* (tedy těch, kteří opouštějí rodnou vlast a vydávají se do jiné) z různých zemí světa k nám, jinak řečeno příchodem *imigrantů*. Na druhé straně stojí pojem *emigrace*, který značí naopak odchod migrantů z naší země do jiné. Většinu mezinárodních migrantů tvoří pracovní, ekonomicky aktivní migranti. Existuje několik variant jejich pohybů - tradiční pravidelné migrace, smluvní pracovní pohyby, pohyb vysoce vzdělaných pracovníků, ilegální pohyby a jiné (Drbohlav, 2001). Důvody migrace spadají ve většině případů do malého počtu kategorií, mezi které (kromě již zmíněné pracovní migrace) patří demografický tlak, ekologické katastrofy, či touha poznávat nové (tamtéž). V souvislosti s migrací se často také hovoří o pojmech, jako jsou xenofobie, heterofobie, rasismus či diskriminace.<sup>6</sup>

## 4.2 My a oni

Naše vztahy s ostatními lidmi mohou nabývat různých podob. Některé známe od vidění, s jinými se stýkáme, s dalšími se přátelíme. Praktická zkušenost se současníky je rozmanitá a nabývá různých podob - od intimní osobní známosti až po znalost omezenou na naši schopnost zařazovat lidi k *typům* (Bauman, 1990). Hlavním předělem je ale hranice mezi dvěma základními skupinami – *my a oni*, jinak také *in-group* a *out-group*. Rozdíly

---

<sup>6</sup> Poměrně často používaný pojem xenofobie a méně artikulovaná heterofobie jsou slova se zdánlivě podobným významem. Obě označují obavy, které mohou vzniknout na straně jedince, jenž se setká s něčím či někým neznámým. Zjednodušeně bychom mohli říci, že xenofobie je strach z cizího a z cizinců, kdežto heterofobii nazveme strach z odlišného (Baumann, 1990). Tyto fobie mají velmi blízko k rasismu a diskriminaci. „Poměrně často bývá zaznamenána tendence k vytěsnění nebo k marginalizaci některých etnických skupin: nemusí jít sice přímo o rasismus, ale o podstatně omezené šance těchto skupin dosáhnout postavení srovnatelného s majoritní populací“ (Buriánek, 1996, str. 57). Od rasismu je to pak jen krůček k diskriminaci, přičemž oba pojmy spolu úzce souvisí. Nejlépe pochopíme jejich význam, vyjmenujeme-li formy diskriminace menšin majoritní společností dle Marcely Moulisové (2001): *metakomunikační odmítání* v osobním styku, *nepřátelství*, *verbální i násilné projevy*, *institucionální rasismus* (případy, kdy instituce vytvářejí pro cizince překážky zaměstnanecké, vzdělanostní či ekonomické), *klasický rasismus* (byl založen na biologické podřadnosti určité rasy a ve 20. století se projevil v nejhorší podobě), *nový rasismus* (jedná se podporu kulturní integrity národa, čili požadavek žít v kulturně homogenní společnosti; tento požadavek je příčinou toho, že na skupiny, které se odlišují svou kulturou, je nahlíženo jako na neslučitelné s harmonickým životem společnosti).

mezi těmito skupinami charakterizuje Bauman slovy jako „citová náklonnost a antipatie“, „důvěra a podezření“, „jistota a strach“, „ochota ke vzájemné pomoci a agresivita“ (1990). Z těchto protikladů je zřejmé, že pod pojmem *my* si představíme skupinu, ke které patříme, jejíž součástí se cítíme být, a na druhé straně *oni* představují celek, k němuž náležet nechceme, nemůžeme, nebo od kterého se distancujeme. Jeho chování je pro nás nepochopitelné a nepředvídatelné, což v nás může vyvolávat obavy.

Tato imaginární opozice je užitečná právě k tomu, aby si skupina *my* utvářela svou identitu a uvědomovala si svou potřebu soudržnosti. Taková identita není ale pouze jedna, neboť reálné skupiny typu „my“ jsou různě velké a dle situace je představují jiné celky – může jimi být například pohlaví, ale i celý národ.

Jak dále Bauman konstatuje, skupiny se nestávají skupinami samy od sebe. Jsou vytvářeny uměle a vyžadují neustálé hlásání své jednoty a formulování, co to vlastně znamená komunita a příslušnost k ní. Stručně řečeno skupina *my* obhájí vlastní jednotu a zdůrazňuje charakteristiky, které všichni členové údajně sdílejí (1990), a naopak současně trestají ty, kteří se nějak liší. Nepřátelství a nedůvěra vůči cizí skupině jsou pak často příčinou předsudků, které nepřipouštějí, že by nepřítel mohl mít nějakou ctnost a zveličují jeho skutečné i imaginární neřesti (tamtéž). Silná předsudečnost se projevuje v rasistických či xenofobních postojích.

### **4.3 Etnocentrismus a kulturní relativismus**

Členové každé společnosti považují své sdílené normy, hodnoty a ostatní prvky vlastní kultury (resp. subkultury vlastní skupiny) za ty správné. Na projevy ostatních kultur pak nahlížíjí přinejmenším jako na zvláštní. Tento postoj může dorůst do takové míry, že už příslušníci kultury nedokáží (nebo nechtějí) posuzovat své standardy dle měřítek cizích kultur (Jandourek, 2003). V takovém případě můžeme hovořit o *etnocentrismu*, tedy tendenci interpretovat a hodnotit všechny životní jevy z perspektivy kultury vlastního společenství – ať už etnického, či například politického (Petrucciiová, 2005). Na druhé straně stojí *kulturní relativismus*. Ten vychází z představy, že každá kultura je unikátní a jedinečná a není možné ji hodnotit pouze z našeho hlediska, neboť naše zvyky a normy jsou odvozeny z odlišných tradic a utvářely se za naprosto rozdílných okolností.

#### **4.4 Soužití etnických menšin a majoritní společnosti**

Jak již bylo řečeno, každé etnikum má vlastní normy, hodnoty, zvyky a tradice, ze kterých vychází jeho chování, jednání a životní styl. Někdy jsou odlišnosti mezi dvěma etnickými skupinami pouze minimální, a tak je adaptace na podmínky menšiny v nové majoritní společnosti poměrně bezproblémová. Jindy ale dochází k tomu, že hodnotový systém majoritní společnosti je naprosto odlišný, nebo i protikladný, než je systém imigranta. Adaptace na nové podmínky je ale ovlivněna i jinými faktory – psychikou jedince, politikou cílového státu a tak dále.

Výsledek pokusů o zařazování imigrantů do nové společnosti může nabývat několika podob. Velmi přehledný systém uvádí Drbohlav (2001), který na základě odpovědí na dvě otázky definuje čtyři základní typy soužití etnické menšiny s většinou.<sup>7</sup>

Existují ale i jiné teorie, které souvisí se soužitím imigrantů s majoritní společností. Drbohlav dále uvádí tři základní modely imigrační politiky:

- *Diskriminační model*, který předpokládá jen dočasný pobyt cizinců. Ti se začlení do určité společenské oblasti (např. na trh práce), ale jinak jsou socioekonomicky znevýhodněni a do ostatních sfér jim je přístup odepřen (nemají například volební právo).
- *Asimilační model*, jehož podstatou je rychlá a poměrně snadná adaptace do nové společnosti. Imigrantům je bez problémů umožněno získat občanství či práva a povinnosti většinové populace, ztrácí ale svá specifika, kulturní a sociální rysy a jazyk.
- *Multikulturální (pluralitní) model*, který podporuje rozdílnost minority od majoritní společnosti. Obě skupiny se liší jazykem, stylem života, kulturními projevy, ale mají stejná práva.

Většina české populace má tendenci vyžadovat po přistěhovalcích, aby se plně asimilovali, tedy aby splynuli se společností. Jedná se o jistý druh konverze, kdy se

---

<sup>7</sup> A Udržuje imigrant vztahy s ostatními etnickými skupinami, nebo nikoli?

B Zachovává si současně svou kulturní identitu, či nikoli?

A – ano, B – ano => integrace; A – ano, B – ne => asimilace

A – ne, B – ano => separace; A – ne, B – ne => marginalizace

skupina lidí snaží přimět jinou, aby opustila staré zvyky a přesvědčení a přijala místo nich jiné (Baumann, 1990). Je ale otázkou, zda následkem takové asimilace pak není ztráta původní identity jedince (viz také Šišková, 2001).

Pojem *schizmogeneze*, zavedený antropologem Gregorym Batesonem, značí situaci, která přesně vystihuje (mimo jiné) zásadní problém soužití etnických menšin na našem území, tedy hlavně Romů. Útočnost většinové společnosti (nebo některých jejích členů) vyvolává u skupiny, která je vržena do pozice „outsiderů“, zpětnou reakci, což přinejmenším snižuje pravděpodobnost příměří mezi těmito skupinami (Bauman, 1990). Pojem schizmogeneze je definován jako řetězec akcí a reakcí, kdy si nepřátelské postoje jaksi poskytují vlastní zdůvodnění, poněvadž vyvolávají nepřátelské chování u druhé skupiny (tamtéž).

## **4.5 Menšiny v České republice**

### **4.5.1 Zastoupení menšin v českém obyvatelstvu**

V současnosti se na území České republiky vyskytuje několik etnických menšin, ne všechny jsou ovšem oficiálně uznané. Základní složení státu dle cizího státního občanství - a jeho vývoj v letech 2009 a 2010 nejlépe shrnují tabulky v příloze č.1. Nejpočetnější skupinu cizinců tvoří Ukrajinci, dále Slováci, a na třetím místě figurují Vietnamci. Podrobnější informace o přítomnosti cizinců v ČR podává příloha č.2.

Doposud jsme se ale zabývali pouze daty, která se týkají státního občanství. Pojem národnost ovšem značí odlišný stav jedince – jedná se o to, s jakou národnostní či etnickou menšinou se člověk sám ztotožňuje. V tabulce č.1 vidíme, k jakým národnostem se přihlásili občané České republiky při Sčítání lidu, bytů a domů v roce 2001.



**Tabulka č.1 - Obyvatelstvo podle národnosti k 1. 3. 2001**

Národnost	Abs.	V % z celk. počtu obyvatel	Národnost	Abs.	V % z celk. počtu obyvatel
česká	9 249 777	90,42	bulharská	4 363	0,04
moravská	380 474	3,72	rumunská	1 238	0,01
slezská	10 878	0,11	řecká	3 219	0,03
slovenská	193 190	1,89	vietnamská	17 462	0,17
polská	51 968	0,51	albánská	690	0,01
německá	39 106	0,38	chorvatská	1 585	0,02
romská	11 746	0,11	srbská	1 801	0,02
maďarská	14 672	0,14	jiná	26 499	0,26
ukrajinská	22 112	0,22	dvojí národnost celkem	12 978	0,13
ruská	12 369	0,12	nezjištěno	172 827	1,69
rusínská	1 106	0,01	obyvatelstvo úhrnem	10 230 060	100,00

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4114-03>

#### **4.5.2 Stručná charakteristika vybraných etnických menšin a jejich přítomnost v ČR**

Česká republika je z hlediska etnického složení poměrně pestrá. Pro naše účely by bylo bezpředmětné popisovat všechny tyto etnické skupiny. Proto jsem se rozhodla zvolit tři národnosti, se kterými má běžný čtenář asi nejvíce zkušeností. Záměrně jsem se nezaměřila na slovenské spoluobčany, poněvadž jejich kultura se od té naší liší jen málo. Vzala jsem tedy v potaz ukrajinskou, vietnamskou a romskou menšinu. Těmto třem etnikům se budu věnovat i ve výzkumné části práce.

##### **Ukrajinci**

Jak uvádí Zilynskyj a Kočík (2001), stopy přítomnosti Ukrajinců na českém území jsou datovány již do 16. století. Jednalo se nejčastěji o studenty, kteří si na našich vysokých školách doplňovali vzdělání. V 18. století, když byla část Ukrajiny připojena k habsburskému soustátí, se jejich počet v Čechách zvýšil. Další příliv této národnostní skupiny zaznamenali čeští občané ve 20. století, kdy se u nás Ukrajinci uplatňovali jako vojáci, důstojníci či sezónní dělníci. Důvodem jejich emigrace z mateřské země bylo přelidnění.

Za první světové války se počet příslušníků ukrajinské menšiny v ČR rapidně zvětšil. Museli totiž bojovat na obou stranách východní fronty. Po válce, přesněji v roce 1920, k nám přicházela další vlna imigrantů – uprchlíků, kteří nechtěli snášet diktaturu

Sovětů na Ukrajině. Tato vlna byla základem pro vznik kulturních institucí u nás – zakládaly se ukrajinské vysoké školy, zájmové skupiny, vydavatelské společnosti a podobně. Většina těchto národnostních spolků a institucí byla ale kolem roku 1945 zlikvidována nacisty. Některé spolky byly obnoveny po roce 1989, stejně jako činnost seskupení jiných etnických menšin v Čechách.

Vzhledem k těmto historickým událostem můžeme rozdělit Ukrajince na našem území na „tradiční“ a „nové“. Příslušníci „nové skupiny“ k nám přicházejí převážně za prací a podnikáním, ale míra jejich organizovanosti je minimální. Uplatnění nacházejí především v potravinářském průmyslu, stavebnictví či lesnictví, je ale třeba zmínit, že pouze necelá třetina Ukrajinců pracuje v tomtéž odvětví ekonomiky jako v původní zemi. Počet imigrantů ukrajinské menšiny v České republice se také zvyšoval po uzavírání různých smluv mezi oběma zeměmi. Mezi takové patří například dohoda o vzájemném zaměstnávání občanů. Zavedení vízové povinnosti v roce 2000 ale způsobilo snižování počtu Ukrajinců u nás.

Ukrajinským dělníkům připisuje české obyvatelstvo nárůst kriminality a zmenšování pocitu bezpečí. Tento negativní jev ale bohužel dávají za vinu „tradičním“ Ukrajincům, kteří s ním nemají nic společného.

### **Vietnamci**

Přítomnost vietnamské menšiny na našem území nemá tak dlouhou tradici. Ve větším počtu přicházeli Vietnamci do Československa v padesátých letech 20. století (Kocourek, 2001), a to po navázání diplomatických vztahů mezi naší republikou a Vietnamskou demokratickou republikou. Válečná krize v této zemi, následkem které byla i krize hospodářská, zdravotní, ale i krize ve školství, si vyžádala nutnost vzdělávání pracovních sil v zahraničí, tedy i u nás. Roku 1956 byla republikami podepsána Dohoda o vědecko-technické spolupráci, což bylo příčinou přílivu vietnamských učňů a pracujících, kteří se v českém státě vzdělávali v oblasti strojírenství a lehkého průmyslu. Další dohody ze 60. a 70. let byly podepsány kvůli nedostatku pracovních sil na našem území, jež tedy přicházely ze zahraničí.

Od 90. let k nám již Vietnamci přicházejí z pracovních důvodů, a to na období 5 let a více spolu s rodinami a příbuznými. Živí se především obchodní činností.

Vzhledem k tomu, že vietnamská komunita je známa především svou uzavřeností, navíc pochází z naprosto rozdílného kulturního prostředí, prodělávají u nás její příslušníci

obrovský kulturní šok. Komunikace, hlavně ta oficiální, probíhá pouze skrze několik vietnamských zástupců, dochází k oddělenosti životů české a vietnamské společnosti. Tento fakt způsobuje, že na obou stranách vzniká mnoho pověr a předsudků.

### **Romové**

Předkové Romů pocházejí z indického subkontinentu, ze kterého odešli v 10. století. Již ve 13. století jsou dle záznamů přítomni na evropském kontinentu, ale až v 18. století na našem území, konkrétně na Moravě. Nejprve byly romské skupinky ve středověkých pevnostech vítány, brzy je však církevní i světská moc začala pronásledovat. Církevní hodnostáři je podezřívají z čarodějnictví a nevěrectví, světská moc je stíhala za údajné špionáže a loupežnictví, navíc šikovní romští řemeslníci znamenali konkurenci pro řemeslnické cechy. Mnoho dnešních předsudků vůči této etnické menšině má původ již ve středověku (Sekyt, 2001).

Většina Romů přišla do České republiky mezi lety 1945 a 1993, a to ve třech vlnách. První z nich přicházela brzy po skončení války – mladí romští muži ze Slovenska nacházeli na našem území pracovní místa a stěhovali se spolu s rodinami či celými osadami. Druhá vlna Romů, kterou datujeme do 50. a 60. let, byla důsledkem organizovaných náborů na stavby a do těžkého průmyslu. Třetí vlna Romů se stěhovala pod nátlakem po roce 1965, a to díky usnesení slovenské vlády o likvidaci cikánských osad.

První „pováleční“ Romové se sžili s českými obyvateli celkem bez problémů. Součástí druhé vlny ale byli převážně mladí lidé, kteří si příliš neosvojili tradice a pozapomněli svůj rodný jazyk, navíc se neasimilovali natolik, aby je majoritní společnost úplně přijala, což s sebou přineslo mnoho problémů. Ani soužití třetí vlny Romů neprobíhá bez komplikací. Důvodem je fakt, že byli stěhováni pod silným tlakem a následně prodělali silný kulturní šok. Byli rozptylováni z velkých osad do co největšího počtu míst, což mělo za následek ztrátu tradic i jazyka (Sekyt, 2001).

Dle údajů získaných od roku 1990 zjišťujeme, že (nejen) čeští Romové mají tendenci odcházet do západních zemí. Důvodem je možná skutečnost, že česká společnost považuje stále Romy za přistěhovalce, které do země nikdo nezval – přestože mnohdy sem byli stěhováni násilně. Romové tak následně berou české obyvatelstvo jako nepřátelské (tamtéž).

## 5. Etnika v médiích

Zde se zaměřím na to, jaký obraz vytvářejí česká média etnickým menšinám žijícím na našem území. Prostředky hromadného sdělení nejsou jediným činitelem, který působí při vzniku reprezentací jednotlivých skupin, avšak jsou jedním z nejdůležitějších přirozených zdrojů informací (nejen) o „cizincích“ a způsob, jakým o nich referují, může zásadně ovlivnit představy české společnosti.

K řešení problému zobrazování etnických minorit médií jsem zvolila kvantitativní obsahové analýzy. Rozbor zpravodajských relací či článků v takovém množství, aby výzkum přinesl relevantní informace k řešenému tématu, je z časového i finančního hlediska velmi nákladný. V posledních několika letech ovšem proběhlo několik výzkumů týkajících se podobného tématu, jejichž výsledky mi velmi dobře posloužily.

Některé zjištěné skutečnosti doplním o příklady, které se v českých médiích objevily v letech 2009 - 2011. Vhodné případy pro doplnění již zveřejněných výzkumů jsem hledala prostřednictvím Internetu. Do vyhledávačů zpravodajských serverů jsem zadávala hesla jako „Ukrajinci“, „Vietnamci“ či „Romové“. Postupně jsem pročítala jednotlivé vygenerované články a vybírala úryvky, které by vhodně dokreslovaly jednotlivá tvrzení a sloužily ke snadnějšímu vytváření představ čtenáře k dané problematice.

### 5.1 Obraz etnických menšin v médiích

Vytváření mediálního obrazu menšin se většinou děje skrze zpravování společnosti o jednotlivcích, kteří jednotlivé minority „reprezentují“.<sup>8</sup> Kategorizování a zobecňování ale není nic neobvyklého či odsouzeníhodného. Pro snazší orientaci ve světě je toto generalizování naopak nezbytné. Problém ovšem spočívá v tom, že opakované prezentování příslušníků určitých minorit v negativním světle přispívá k mylným představám, že všichni členové této skupiny jsou stejní a jen těžko se u nich dají nalézt kladné stránky. Obavy a předsudky, které média tímto způsobem vyvolávají, často

---

<sup>8</sup> Pokud se tedy v novinách několikrát dočteme, že jistá osoba ukrajinské národnosti napadla svého spolubydlícího, postupem času získáme představu, že všichni Ukrajinci, žijící na našem území, jsou násilníci. Zobecňováním tedy vlastnosti jedince, které nám jsou předváděny, vztáhneme na celou skupinu, do které daná osoba patří.

způsobí, že adresáti sdělení etnické minority marginalizují, aniž by s ní měli osobně jakoukoli zkušenost.

Nemůžeme tvrdit, že veškeré zprávy, pojednávající o etnikách, jsou negativní, poměr mezi kladným a záporným charakterem sdělení je ovšem velmi nevyrovnaný. Navíc se často stává, že i pozitivní snahy způsobí opačné účinky, přestože záměr autora sdělení byl původně dobrý. Jak uvádí Klvačová a Bitrich (2003) na příkladu Romů, děje se tak proto, že zpravodajství pracuje se stereotypem slušného příslušníka minority - důraz na druhotné“ ctnosti představuje jejich nositele jako výjimečného člena romské menšiny. Jinak řečeno, to, co by mělo zpochybňovat negativní předsudky, je v médiích prezentováno jako výjimka, a tak tato snaha většinou způsobí naprosto opačné účinky. V článku ze serveru IHNed.cz (A1) je citován autor projektu, který by měl dopomoci ke snižování nenávisti Slováků vůči Romům. Ti mají v obchodních centrech pomáhat zákazníkům ukládat věci do tašek. Autor článku se snaží, aby vyzněl spíše „proromsky“. Jeden z podnadpisů má však název „Pečlivý výběr“ a i v textu je řečeno, jak přísně budou Romové do funkce vybíráni, z čehož může nepřímo vyplynout, že bude těžké nalézt „výjimky“ - slušné a pracovité romské zaměstnance. Pokud by se jednalo o zaměstnávání občanů české národnosti, článek by o přísných kritériích (v tomto článku je například zmiňována bezúhonnost pracovníka) výběru do takovéto funkce nejspíše neinformoval.

V určitých tiskovinách se poměrně často vyskytují články o životě cizinců u nás, o jejich specifické kultuře a o problémech, kterým tu musí čelit. Opět se ovšem mohou vyskytnout případy, kdy takové texty mohou obrazu menšin spíše ubližovat. Klvačová a Bitrich (2003) se i v tomto případě zmiňují o neopatrném rozdělení prostoru pro vyjádření, problém je ale zcela opačný – článek respektuje pohled minority, současně však opomíjí názory majoritní společnosti. To může způsobit posilování obrazu života cizinců, který je vydělen od života majority, tedy zdůrazňování opozice „my a oni“.

Dalším problémem při vytváření obrazu etnických menšin je minimální možnost jejich příslušníků vyjádřit se v médiích. Novináři oslovují víceméně stále ty samé zdroje a prostor pro výpověď „obyčejných“ jedinců, tedy i příslušníků etnik, je velmi malý. Vysoko postavené osobnosti a organizace, které jsou poměrně snadno dostupné, znamenají pro většinu diváků a čtenářů autoritu a názory takových institucí tak mají poměrně velkou roli při vytváření vlastních představ. Klvačová a Bitrich (2003) ovšem konstatují, že organizace, sdružující cizince, přístup do zpráv téměř nemají. Autoři zpráv většinou

na svou obranu argumentují tím, že v novinách není možné obsáhnout názory a vyjádření veškerých stran, avšak porovnejme opět počty vyjádření zástupců etnických minorit a výpovědi mluvčích různých institucí, kterých je podstatně více.

Jinou skutečností, která s tímto problémem také úzce souvisí, je obecně absence souvislostí a poměrně podstatných informací, které někteří novináři zcela opomíjejí, a tím etnikům škodí.

Jazykovědec Marek Nekula (Kaderka a Karhanová, 2003) upozornil na důležitý jev, který nazval „titulková xenofobie“. Jedná se uvádění etnické příslušnosti pachatele již v názvu zprávy, a to i v případě, kdy to není podstatná informace. Závažnou je tato skutečnost mimo jiné kvůli tomu, že v mnoha případech se čtenáři spokojí pouze s přečtením titulků zpráv a jejich heslovité znění se jim silněji vtiskne do paměti (tamtéž). Příkladem může být článek na serveru iDNES.cz (A2), který nese název „Ukrajinec při hádce amputoval ženě dveřmi prst na ruce.“ Tím se dostáváme k otázce zdůrazňování etnického původu. Autoři textů určených veřejnosti by měli zvážit, kdy je relevantní uvést etnickou příslušnost pachatele, a kdy se tato informace stává nadbytečnou a může poškodit celou etnickou minoritu. V kriminálním zpravodajství, které pojednává o občanech českého původu, není pravidlem, aby byl pachatel zařazován do etnické kategorie, avšak v případě ostatních etnických skupin tomu tak je. Tento fakt podněcuje adresáty mediálních sdělení, aby sdíleli obraz světa, ve kterém má ohrožení původ u „těch druhých“ (Kaderka a Karhanová, 2003). Opět můžeme zvážit nutnost udání etnické skupiny pachatele v textu o Ukrajinci, který ženě amputoval dveřmi prsty. Má tato trestná činnost něco společného s tím, že ji spáchal zrovna Ukrajinec? Je snad jeho etnická příslušnost příčinou jeho jednání?

Dále bychom mohli polemizovat nad tím, zda by se měly zveřejňovat výsledky výzkumu o nemocných TBC tak dopodrobna, jako to udělal server Novinky.cz (A3), který jmenoval počty nakažených u konkrétních národností:

*„Na sto tisíc obyvatel loni připadlo 6,8 nemocných s TBC, což je o 1,6 nemocných méně než v roce 2008. Nejvíce nemocní jsou lidé starší 75 let. U cizinců bylo loni hlášeno 136 onemocnění, předloni to bylo 176. Nejvíce nemocných pocházelo z Ukrajiny (34), Vietnamu (30) a Slovenska (26). U bezdomovců bylo zjištěno 43 případů tuberkulózy.“*

Je otázkou, zda je v takovém případě nutné rozlišovat jako zvláštní skupinu cizince a ještě je dále takto rozdělit. Čtenář by mohl nabýt dojmu, že nemoci v ČR přenáší

především cizinci. Některá zpravodajská média se již ovšem většinou snaží takovým přiřazením vyvarovat. Například deník Metro v krátké zprávě nazvané „Pěstovali trávu“ nazývá pachatele pouze „pětici cizinců ve věku od 25 do 35 let“ a jejich etnickou příslušnost neuvádí přesně (Metro, 18.2.2011, č.35, str. 2). Spekulativní je ovšem i opodstatnění použití pojmu „cizinci“...

Velmi důležitou roli hraje v mediálních sděleních volba jazykových prostředků. Již jen pojmenování jednotlivých etnik (například tolik řešená pojmenování Cikáni vs. Romové) je v některých případech velmi problematické. Záměrná pejorativní vyjádření některých novinářů přechází přes nepřímá a nepřiliš vhodná označování minorit („neznámí pachatelé známého původu“ či „muž tmavší pleti“) až k výrazům, jejichž použití je původně zamýšlené dobře, avšak výsledek je opět sporný. Klvačová a Bitrich (2003) uvádějí výborný příklad takového jednání, kdy se autoři článku snažili objektivně přiblížit čtenářům, proč by mohly vznikat rozpory mezi majoritou a minoritní vietnamskou menšinou v ČR. Zkoumali, co vadí Čechům na Vietnamcích a naopak. Proč jsou ovšem v článku Vietnamci stavěni jaksi „mimo“? Copak pojem Češi nezahrnuje i vietnamskou menšinu na území České republiky? Takové formulace podporují nacionalistickou představu, tedy představu národnostně jednotného státu a novináři by se jim měli vyhýbat.

Dalším problémem je přímé citování – ať už cizinců, tak respondentů, kteří se o nich zmiňují. Někteří novináři citování využívají. Cizinci se ne vždy vyjadřují správnou češtinou a jsou přímou citací zesměšňováni. Jak tvrdí Kleková (2003, str.18) na příkladu Romů, „[...] redaktoři upravují gramaticky i stylisticky neobratná vyjádření politiků či populárních zpěváků, a není tudíž jasný důvod, proč by neměli dělat totéž u Romů.“ Novinky.cz například zveřejnily článek (A4), který popisuje, jak Dopravní podnik nabírá nové zaměstnance, jež často pocházejí z Ukrajiny. Dále se v článku dozvídáme, že ukrajinští řidiči volají například při nehodě na dispečink a zmůžou se jen na sdělení „tramvaj kaput“.

Na druhé straně stojí novináři, kteří citují různé respondenty českého původu, jejichž vyjádření ohledně minorit nejsou úplně vybraná. Redaktoři by měli zvážit, zda je vhodné takové výpovědi doslova přepisovat, nebo zda by nebylo prospěšnější některé výrazy nahradit jinými. Příkladem nevhodného tlumočení je například označení romské menšiny v nadpisu článku (A5) uveřejněného serverem Lidovky.cz, který zní: „Starosta Nového Bydžova se pustil do 'cikánů': Otravují, kradou, znásilňují“.

## **5.2 Stereotypní obrazy cizinců v médiích**

Novinovým žánrem, který se na utváření mediálního obrazu cizinců podílí největším podílem, je tzv. černá kronika, tedy zprávy o zločinu. Spolu se zprávami o nelegálním pobytu cizinců na našem území tvoří tyto informace zhruba třetinu až polovinu všech sdělení, které získali Kaderka a Karhanová (2003) monitoringem tisku. Představitel daného etnika ve zprávě vystupuje většinou jako pachatel, někdy i jako oběť. Ovšem vzhledem k faktu, že i u oběti je uvedena etnická příslušnost (což se ve většině případů neděje, je-li česká), může si adresát snadno domyslet, že právě ona příslušnost je již sama o sobě důvodem, že na daném člověku byla páchána trestná činnost. Jako pachatelé takových činů jsou většinou uváděny extremistické skupiny, na které se tak přesouvá veškerá odpovědnost, a tím se problémy soužití mezi „cizinci“ a „domorodci“ konkretizují pouze na problémy mezi etnickými skupinami a radikály.

Kromě kriminality se objevují i jiná témata, která jsou často spojována s lidmi určitého etnického původu. Typický Vietnamec je dle médií obchodníkem či trhovníkem, Ukrajinci jsou nejčastěji zobrazováni jako dělníci nebo přívrženci mafiánského spolku. Cizinci jsou prezentováni v souvislosti s ilegálním pobytem, hovoří se o Rumunech a Ukrajincích s TBC, o nevábném prostředí vietnamských tržnic či o Ukrajincích, jež snižují hodnotu pracovní síly na českém trhu práce (Klvačová a Bitrich, 2003). Romy média představují jako nepracující příživníky, žijící v hrozných podmínkách spolu s početnou rodinou. Tím výčet témat víceméně končí, přestože se ojediněle objeví i snahy o barvitější obraz etnických skupin, hlavně ve veřejnoprávních médiích a serióznějších listech.

### **5.2.1 Vietnamci**

Konstatování, že v souvislosti s cizinci se často v českých médiích hovoří o kriminalitě, je záležitostí i našich vietnamských spoluobčanů. O většině Vietnamců píší média jako o majitelích stánků, trhovcích a obchodnících, ale také o vlastnících barů a heren. Dále média hovoří o pašování padělaného zboží přes hranice, o zákrocích celníků nebo o policejním zátahu na tržišti. Za pozornost stojí zprávy o pyrotechnickém zboží prodávaném vietnamskými obchodníky, a to v rozporu s předpisy. Mnoho textů se také týká ilegálních přechodů hranic (Klvačová a Bitrich, 2003). Nejlépe však danou problematiku shrnuje tabulka 1.



**Tabulka 1: 730 článků týkajících se lidí pocházejících z Vietnamu**

Kriminalita		Tržiště		Ostatní	
Padělky			78	Škola	20
Pašování			39	Samospráva	14
Prodej rasistických písni na tržištích			3	oslavy lunárního nového roku	13
Prodej pyrotechnické zboží proti předpisům			4	narození vietnamských čtyřčat	8
Násilí role Vietnamce v textu: 69 agresor 43 obět 8 obět i agresor 1 svědek 2 hrdina, který odvážným činem pomohl dopadnout lupiče	123	články, kde se tematizuje některá charakteristika tržnic: tržnice jako nehezky prostor, jako nedůstojné využití nějakého prostoru; zájem lidí o nákupy na tržištích; nekvalitní zboží; úslušnost prodejců vůči zákazníkům	53	Byty	6
Krádeže role Vietnamce v textu 20 okradený 4 zloděj	24	Volební kampaň ODS, ve které tato strana prosazovala větší kontrolu imigrace a podnikání na tržištích	24	TBC	6
Kriminalita police a celníků (přijaté i odmítnuté úplatky, podíl celníků na pašování, podvody s účastí police)	30	kulisa – jde o články, kde se vietnamské tržiště objevuje jako kulisa nějaké události nebo obecněji života v ČR	16	Odpady	4
Drogy	28	tendence vietnamských podnikatelů přecházet ze stánků do kamenných obchodů	6	o životě Vietnamců (články, kde se vyskytují soustavnější výpovědi Vietnamců a popis jejich života)	6
Organizovaný zločin	12	zisky z podnikání klesají	2	výzkum vietnamské komunity v Chebu	7
Prostituce	5	záplavy ničící zboží a tržiště	21		
Falešné peníze	10	padající skály v Hřensku	15	<b>Další žánry</b>	
Podvod, při kterém dva Vietnamští podnikatelé neuhradili telefonní poplatky za několik set tisíc korun	7	požár stánku nebo tržiště	14	úvahy, názory, komentáře	17
Dopravní nehoda	7	majetkové problémy s chebským tržištěm Dragoun a firmou Lanzaro	13	rozhovor	13
	3			statistiky	9
illegální přechody hranic	25			podrobnější analýza statist. údajů	4
Ostatní jednotlivé články, které nebyly zařazeny do žádných větších kategorií					87
19 kriminalita na tržnicích					
26 ostatní kriminalita					
25 ostatní tržnice					
17 ostatní					

*Zdroj: KLVAČOVÁ, Petra – BITRICH, Tomáš. Jak se (ne)píše o cizincích*

## 5.2.2 Ukrajinci

Články o našich ukrajinských spoluobčanech je nejčastěji představují jako pachatele nejzávažnějších trestných činů. Dále média informují o krádežích, ochraně hranic či o ukrajinské mafii (spojení „ukrajinská mafie“ je však v člancích často používáno jako obecný termín pro určitý způsob jednání – například Chrudimský deník uvedl článek (A6), ve kterém velitel Městské policie uvádí, že někteří občané daného města ho straší ukrajinskou mafii). Mnoho sdělení také souvisí s nelegálním pobytem Ukrajinců na našem

území. Pokud se mimořádně objeví zprávy, které se netýkají kriminality, pojednávají o Ukrajincích jako o dělnících, často se ovšem jedná o zaměstnance, kteří v Čechách pracují načerno (Klvačová a Bitrich, 2003). Přehledná data opět nalezneme v následující tabulce.

**Tabulka 2: 854 článků týkajících se lidí pocházejících z Ukrajiny**

Kriminalita (celkem 597, bez ojedinělostí, viz kategorie ojedinělost v poslední tabulce)							
krádež (ve dvou případech obět, v jednom obojí)	32	vězení (články o vzpouře vězňů ze zemí bývalého Sovětského svazu)	29	opilost (tahle kategorie se hodně překrývá s jinými – „ opilý Ukrajinec“ dělá kde co)	36	vražda (pachatel 47, obět 25, obojí 42)	117
loupež (pachatel 76, obět 10, obojí 26)	118	prostituce (nejvíce články o vraždě ukrajinské prostitutky a články o policejní akci proti obchodníkům se ženami v západních Čechách)	28	pašování (většina článků se týká ukrajinských kolků na pašovaných cigaretách, několik článků se věnuje obvinění skupiny Čechů, kteří se pokusili pašovat Ukrajince z Maďarska do České republiky)	23	střelba (kategorie, kde jsou články, ve kterých se střílí a současně je lze těžko zařadit jinam – vražda apod.)	9
násilí (pachatel 29, obět 17, obojí 20)	69	mafie (je problém určit, kde se o „mafii“ píše a kde ne. Je to spíše nějaká obecně sdílená představa než terminus technicus)	70	hranice	55	dopravní nehoda	13
falešné peníze	5	drogy	12	vydírání	21	krádež auta	3
znásilnění	6	úplatky	2	falešný pas	4	pytláctví	6
sebevražda	24	únos	4				
Dělníci			Azyl				
dělníci	95	uprchlický tábor				7	
zaměstnání	23	víza				8	
zdravotnictví	5	hranice (už jsou v kriminalitě)				55	
berou-práci (pro a proti názorům, že čím víc cizinců tu pracuje, tím méně je práce pro našince)	18	falešný pas (už je v kriminalitě)				4	
		ochrana hranic				1	
		zákon (nový azylový zákon)				1	
terorismus						16	
přirovnání (jde o články, kde se o Ukrajincích, ukrajinské mafii apod. mluví ve smyslu – pošlu na tebe Ukrajince, vypadal jak Ukrajinec apod.)						49	
Ostatní drobná témata							
statistika (včetně analýzy)	24	ojedinělost (vzácně se vyskytující témata, někde by je asi bylo možné přiřadit jinam, někdy jich je v této kategorii přece jen tolik, že by stála za samostatné pojmenování, ale to jsem neudělal)				70	
rozhovor	18						
komentář	28						
o Ukrajincích	6	ODS				19	
příběh	4	TBC				13	
škola	7	neštěstí (tragická událost, která nemá charakter kriminálního činu ani dopravní nehody – například pracovní úrazy)				22	
vymírání	9						
byty	8	dětí-prodané (články o ukrajinské prostituce, která prodala své právě narozené děti, aby mohla zaplatit porod)				8	
sdružení	3						

zvyky	2	děti-Cernobyl	2
podnikatel	1	děti-u	2
kniha (o menšinách)	3	volyňský Čech	6

*Zdroj: KLVÁČOVÁ, Petra – BITRICH, Tomáš. Jak se (ne)píše o cizincích*

### 5.2.3 Romové

Problém zobrazování romské menšiny českými médii je poněkud jiný, než tomu bylo v předchozích případech. Zdá se, že sami Romové a instituce, které chrání jejich práva, jsou přesvědčeni, že právě média jsou příčinou toho, že majoritní společnost zaujímá vůči této menšině tak negativní postoj. Majoritní populace ovšem naopak považuje média za jakési obhájce romské komunity (Karhanová a Homoláč, 2003).

Romové jsou velmi často zobrazováni jako pachatelé různých činů a klasicky jsou prezentováni jako „příživníci“, kteří nechtějí pracovat. Každý z nás si jistě vybaví záběry ze špinavých sídlišť a početné romské rodiny, jejichž členové hovoří lánanou češtinou, což je může zesměšňovat (viz výše). Jen média ovšem volí, na jakých místech budou natáčet či fotit, a koho budou oslovovat. Na nich záleží, zda se budou držet stereotypního zobrazování Romů, které posiluje negativní odezvy u majoritní společnosti.

Dalším stereotypním obrazem je prezentace vztahu Romů a hnutí skinheads. Jednou záležitostí je fakt, že odpovědnost za veškeré rasově motivované násilí, které páchá majoritní společnost na Romech, se přesouvá výhradně na takové extremistické skupiny (Karhanová a Homoláč, 2003). Tyto dvě skupiny jednoduše patří k sobě, navzájem se nenávidí, útočí na sebe a podobně. Média ovšem poněkud opomíjejí skutečnost, že Rom se Romem rodí, avšak příslušnost ke skinheadům každý zvaží sám (tamtéž). A pokud se člověk rozhodne přihlásit k takové ideologii, je nejspíše obeznámen s tím, že její součástí je také nenávisť k romské komunitě. V této souvislosti můžeme za přinejmenším zvláštní považovat nadpis článku (A7) „PRŮZKUM: Češi nechtějí žít s Romy, narkomany ani skinheady“ – je etnická příslušnost stejná kategorie, jako jsou skupiny narkomanů a skinheadů, jejichž členy se lidé stávají víceméně dobrovolně? Nehledě na fakt, že příslušnost ke hnutí skinheads a narkomanie s sebou většinou nenesou kladné jednání, a tak na základě poněkud podivného průzkumu může čtenář vyvodit, že ani od Romů nemůže očekávat nic dobrého.

Zprávy, týkající se Romů jakožto obětí, často vycházejí z nevyčtené představy, že existuje příčinná souvislost mezi kriminalitou této minority a útoky proti ní. Jinak řečeno, média prezentují trestné činy, spáchané na Romech, jako rasově motivované. Zarážející je

například konstatování novinářů, že oběť – tedy Rom – neměla v minulosti žádné problémy se zákonem. Pokud by byla obětí starší paní, o její bezúhonnosti jistě novináři nebudou čtenáře ujišťovat (Karhanová a Homoláč, 2003).

I sami Romové samozřejmě dotvářejí svůj mediální obraz tím, jak se vyjadřují prostřednictvím televize či tisku. Platí pro ně ovšem, stejně jako v případě Ukrajinců či Vietnamců poněkud odlišné podmínky než pro majoritní společnost. Kromě toho, že mají omezený přístup do zpráv, je pro ně typický i fakt, že pokud jsou již tázáni, jedná se vždy o dotazy týkající se rasismu či přímo romské menšiny. Poslední dobou se však v médiích objevují snahy o prezentaci Romů i v jiných souvislostech (Karhanová a Homoláč, 2003).

### **5.3 Shrnutí kapitoly**

Dne 3.2.2011 jsem do okna vyhledávače na serveru iDNES.cz. zadala heslo „Ukrajinci“, dále „Vietnamci“ a nakonec „Romové“ a zaškrtnla rubriku „Zprávy“. Časové období, ve kterém se měly zprávy objevit, jsem neurčila. Vyhledávač našel články, jejichž aktéry byli příslušníci výše zmíněných etnických minorit. Zde vidíme prvních pět zpráv, které byly vygenerovány po zadání každého hesla:

#### **Ukrajinci**

1. Ukrajinec se při kontrole vydával za Slováka, měl i falešné doklady (20.1.2011)
2. Podvodník vábil dívky na kariéru modelek, ale jen vybral zálohy (5.1.2011)
3. Policisté dopadli Ukrajince, na kterého byl vydán mezinárodní zatykač (30.11.2010)
4. Ukrajinec při hádce amputoval ženě dvěma prsty na ruce (1.11.2010)
5. Načerno zaměstnaní Ukrajinci sekali trávu přímo pod okny celníků (5.8.2010)

#### **Vietnamci**

1. Karlovarská vila Puppa je k mání za čtvrt miliardy, zájem měli Vietnamci (28.1.2011)
2. Případ bývalého policisty dostal jiný soudce. Ten původní šel na mateřskou (25.1.2011)
3. Za napadení Vietnamců baseballovou pálkou padly přísnější tresty (11.1.2011)
4. Vietnamci nejčastěji prodávali napodobeniny zboží Adidas a Puma (9.1.2011)
5. Obchodům na vesnici začínají konkurovat vietnamské večerky (28.1.2011)

#### **Romové**

1. Romská agenda na Úřadu vlády povýšila, vede ji přímo Nečas (20.1.2011)
2. Na sídlišti v Písku má vyrůst do roku 2013 centrum pro mladé Romy (20.1.2011)
3. John v Novém Bydžově horoval za rychlé trestání zdejších násilníků (13.1.2011)
4. Po setmění do města raději nechodíme, říkají lidé k násilí v Novém Bydžově (9.1.2011)

## 5. Romové hrozí kvůli odpojení vody hladovkou. Má začít v pondělí (27.8.2010)

Nízký počet zveřejněných názvů vygenerovaných zpráv jsem volila záměrně – je totiž poměrně zarážející, že i v pouhých patnácti titulkách můžeme nalézt příklady stereotypního zobrazování daných etnických menšin, jež jsem se snažila popsat v této kapitole.

U Ukrajinců je problém stereotypizace více než zřejmý. Všechny pět zpráv se týká nezákonné činnosti příslušníků ukrajinské komunity. V případě Vietnamců se jedná pouze o jednu zprávu, která se týká falšování známých značek. Ale i ostatní titulky mohou napovědět, jaké další stereotypy jsou z článku čitelné – zaměříme se například na spojení Vietnamec – obchodník. V souvislosti s Romy byla vygenerována slova jako „násilníci“ či „odpojení vody“. Dále se dozvídáme o vystrašených občanech města na Královéhradecku, ve kterém se v poslední době v médiích hovořilo právě v souvislosti s kriminalitou Romů (viz například: *Nový Bydžov zahajuje tažení proti Romům, osobnosti se bouří* (A8), *Nový Bydžov chce víc chránit občany před skupinkami problémových Romů* (A9), *Nový Bydžov svolává obce k 'řešení romské otázky'. O pomoc žádá i Johna* (A10) a mnoho jiných). Přestože z některých titulků nejsme schopni vyčíst bližší souvislosti, stereotypní zobrazování romské menšiny je pro čtenáře, který pravidelně sleduje zpravodajství, poměrně snadno rozpoznatelné.

## 6. Etnika o svém mediálním obrazu

Dosud jsme se zabývali pouze tím, jak jsou vybrané etnické menšiny prezentovány v médiích či jaký je možný účinek takového působení na veřejnost. Nevěnovali jsme se ale otázce, jak samotní příslušníci etnických minorit vnímají svou reprezentaci v médiích. Takové informace jsem se pokusila zjistit prostřednictvím šesti rozhovorů s vybranými respondenty.

Nejprve jsem ovšem prostřednictvím internetové aplikace vyzkoušela, jak budou na otázky reagovat určití dotázaní písemně. Ti byli vybráni na základě členství v některých „internetových“ skupinách (například skupina Vietnamci v ČR). Tato technika sběru dat se ovšem nedá považovat za příliš spolehlivou. Je tomu tak proto, že daného respondenta neznáme ani nevidíme a nemůžeme si proto být jisti, zda se za jeho jménem neskrývá někdo jiný, než předpokládáme. Někteří dotazovaní mi ovšem byli doporučeni známými, a tak si v některých případech dovolím zahrnout jejich odpovědi do analýzy výsledků výzkumu.

Zvolenou technikou pro sběr relevantních dat byla dále interview s nízkou mírou standardizace. Záznamový arch pro rozhovory byl sestaven z deseti základních dotazů, jež jsou obsahem přílohy číslo tři.

Volba respondentů pro rozhovory probíhala mezi zástupci ukrajinské, romské a vietnamské komunity, poněvadž právě tyto etnické minority byly popsány výše. Byli jimi občané České republiky ve věku 15 – 34 let bez ohledu na pohlaví.

Interview byla provedena osobně, a to za pomoci nahrávacího zařízení. Všichni respondenti se záznamem výpovědí byli srozuměni a souhlasili s ním. S dotazovanými jsem se sešla jednotlivě a postupně jsem jim pokládala otázky, popřípadě jsem je doplnila o další, jež dopomohly k upřesnění výpovědí. Každý rozhovor trval přibližně dvacet minut, záleželo na míře otevřenosti respondentů. Výzkum má své opodstatnění a přinesl důležité poznatky o podstatných rysech zkoumaných problémů, ačkoli si nemohl klást nárok na reprezentativitu.

## **6.1 Výsledky šetření**

### **6.1.1 Charakteristika respondentů**

Rozhovory probíhaly s členy tří výše zmíněných skupin a každá byla zastoupena dvěma respondenty. Mezi nimi byly (nezávisle na etnické příslušnosti) tři ženy a tři muži, vyrovnaný počet obou pohlaví ovšem nebyl záměrný. Nejmladšímu respondentovi bylo necelých 16 let, nejstaršímu pak 34, přičemž všichni jsou svobodní. Čtyři účastníci rozhovorů se momentálně věnují studiu – dva na vysoké škole, dva navštěvují střední školu a po jejím dokončení by se chtěli dále vzdělávání věnovat. Dva zbylí dotazovaní vykonávají zaměstnání, přičemž jeden působí v pozici jednatele pro firmu v oblasti zdravé výživy (vzdělání neuvedl) a další respondentka pracuje jako uklízečka a je vyučena. Jako místo narození byla čtyřikrát uvedena Česká republika, jednou Vietnam a poslední tázaný místo neurčil.

Pět z dotázaných uvedlo, že zpravodajství sleduje pravidelně, jeden pak, že pravidelně věnuje zpravodajským médiím pozornost pouze v období voleb. Nejčastějším prostředkem pro tuto činnost byl internet, avšak možnosti se většinou překrývaly, což znamená, že respondenti využívají pro své informování více zdrojů.

### **6.1.2 Reakce respondentů na zprávy o menšinách**

Pozornost zprávám, jejichž aktéry jsou příslušníci daných menšin, nabývala u respondentů několika stupňů intenzity. Pouze jedna dotazovaná uvedla, že narazí-li na takové sdělení, nijak nezpozorní. Ostatní ovšem přiznali, že při čtení takových článků zbystrí, nebo jim věnují větší pozornost než ostatním. V jednom případě jsem se ovšem setkala i s odpovědí, že respondent si všímá výhradně takových sdělení.

Vyjádření na otázku, v jakých souvislostech se o Ukrajincích, Vietnamcích či Romech nejčastěji hovoří, byla víceméně jednotná. V několika odpovědích zaznělo slovo kriminalita, ve zbytku výpovědí se objevovala podobná tematika. Vietnamci konkrétně uváděli drogy (popřípadě marihuanu) a falšování zboží, Ukrajinci obecně kriminalitu a ukrajinskou mafii. Z úst Romů zazněla nezaměstnanost a sociální dávky, v obou případech ale také negativní komentování způsobu žití menšiny obecně.

Bylo tedy bezpředmětné pokládat další otázku o tom, zda v médiích v souvislosti s etniky převažují zprávy kladného či záporného charakteru, nebo zda je tento poměr vyrovnaný. Téměř všichni odpovídali, že zpravodajství lící dané etnikum jednoznačně

negativně. Jeden respondent (Ukrajinec) ovšem uvedl, že v 90. letech dominovaly zprávy s negativním obsahem, ale dnes jsou možnosti vyrovnané. Poměrně překvapivé bylo zjištění, že zástupci romské menšiny vidí v souvislosti se zobrazováním Romů (jakožto pachatelů loupeží a krádeží) i něco pozitivního. Tím by měla být skutečnost, že o příslušnících romské menšiny se jen zřídka hovoří ve spojení s týráním či znásilňováním dětí v rámci rodiny, z čehož může plynout, jaké vztahy mezi sebou členové rodiny mají a že je toto pozitivum odlišuje od majority.

Důvody negativních zobrazování artikulovaných minorit spočívají dle účastníků výzkumu v samotném jednání jedinců. Již se ovšem méně shodují v tom, co je k takovému počínání vede. Dle Ukrajinců jsou mediální obrazy této komunity zasloužené, jednoduše tvrdí, že co se děje, je pouze okomentované, nikoli smyšlené. Co se týče Romů a Vietnamců, často se objevovala odpověď, která je založena na tvrzení, že stav či jednání jedince je výsledkem působení různých okolností. Těmi je mimo jiné nátlak okolí či českých právních norem.

Na otázku, zda je příslušníkům etnických menšin poskytnuta možnost vyjádřit se v médiích, se objevovaly dva typy odpovědí. Velmi často dotazovaní reagovali tak, že možnost mají všichni stejnou. Někteří ji však nechtějí využít, ani když je jim nabídnut prostor k vyjádření – což respondenti považovali za velkou chybu. Druhý typ odpovědí spočíval v tvrzení, že jsou reportéry tázáni pouze ti, kteří úplně neovládají češtinu, což může poškodit či zesměšnit obraz celého etnika.

### **6.1.3 Odras mediálního obrazu menšin v českých médiích v přístupu majority k menšinám a představa o případné změně**

Názor na odraz mediálních sdělení ve smýšlení majoritní společnosti byl až na jednu výjimku jednotný. Pouze jeden Ukrajinec konstatoval, že prezentace minorit prostřednictvím médií nijak neovlivňuje postoj společnosti vůči cizincům. Ostatní sdíleli myšlenku, že díky médiím a neustálému opakování podobných tvrzení jsou následně celé minority takzvaně „házeny do jednoho pytle“. Několikrát ovšem zaznělo, že taková reakce je přirozená.

Změny ve zpravodajství by všichni respondenti uvítali. Hovoří o tom, že by se média mohla více zajímat o samotnou kulturu daných menšin, o jejich tradice, typická jídla či hudbu. Mohla by zobrazovat životní příběhy úspěšných Ukrajinců, Romů a Vietnamců, kteří v Čechách působí a dále pokroky v jejich snahách o začlenění do společnosti,



ke kterým dle dotázaných určitě došlo. Většinou ve změny k lepšímu věří, někteří jsou ale skeptičtí k časovému období, ve kterém by k případným posunům mělo dojít.

*„Samozřejmě by bylo hezčí, kdyby se to změnilo, ale já si nemyslím, že je to v dohledný době úplně možný [...]. Ta finanční krize má na tohle třeba trochu vliv, protože jak lidi teď ztratili práci, tak mají pocit, že jim i ti Ukrajinci berou místo. A to moc nepomáhá. Třeba až se ta situace uklidní a možná časem... Ale moc tomu teda nevěřím.“*

Návrhů, které by vedly k dosažení nějakých změn, příliš nezaznělo. Dva respondenti však uvedli, že dle jejich mínění se situace zlepší sama, jak bude plynout čas. Nejmladší dotázaný míní, že k proměnám zpravodajství dojde díky tomu, že v budoucnosti nebudou ani potencionální pachatelé, kteří jsou životní situací donuceni krást. Bude tomu tak proto, že jeho generace se již hodně soustředí na vzdělání a vysoké školy, což teoreticky vede k lepšímu zaměstnání. Další respondentka, Ukrajinka, konstatuje, že od rozpadu Sovětského svazu a s tím souvisejícím přílivem Ukrajinců do ČR uplynula pouze krátká doba a lidé si ještě nezvykli. Doufá ale, že po nějakém čase se ukrajinské rodiny začlení do normálního života, usadí se a celkový přístup, a tedy i přístup médií, se postupně bude měnit.

## 7. Závěr

Zobrazování etnických minorit v médiích se výrazně podílí na utváření postojů majoritní společnosti vůči těmto skupinám. I proto je důležité se zabývat tím, jakým způsobem se mediální obrazy vytvářejí, proč tomu tak je, či jaké dopady má tento proces na samotné menšiny. Jak vyplývá z analýz, které jsou výsledkem šetření prováděných výzkumníky v českých médiích, zprávy o příslušnících jednotlivých etnik jsou převážně negativního charakteru.

K podobnému závěru jsem dospěla po malém průzkumu českých médií. Soustředila jsem se na ukrajinskou, romskou a vietnamskou menšinu. Výskyt stereotypů, které vznikají neustálým spojováním členů těchto etnických skupin s určitou činností a které byly popsány ve vybraných odborných publikacích, byl velmi častý. Jen výjimečně jsem setkala s mediálním sdělením, které by se věnovalo Ukrajincům, Romům či Vietnamcům v jiném kontextu, než který byl odborníky určen jako ten stereotypní. Všechny tři skupiny měly v tomto ohledu společný rys, kterým bylo jejich časté zobrazování jako pachatelů trestné činnosti.

Méně českých výzkumníků se již ovšem zabývalo tím, jak na danou problematiku nahlíží samotní členové etnických menšin. A právě takové informace jsem se pokusila získat prostřednictvím rozhovorů s vybranými respondenty. Závěry, které jsem na základě tohoto šetření vyvodila, se víceméně shodovaly s výsledky, ke kterým dospěly analýzy mediálních obsahů. Respondenti uvedli, že média prezentují dané menšiny většinou ve spojení s kriminalitou či s jinými nepříliš pozitivními tématy, což má vliv na mínění a jednání majoritní společnosti. Jak výzkum ukázal, samotní příslušníci etnických menšin rozhodně nejsou s obrazem, který jim média (spolu)utvářejí, spokojeni. Zároveň ovšem věří ve změnu k lepšímu.

Soužití menšin s majoritou a případné problémy, které díky rozdílnostem mezi oběma skupinami mohou vznikat, jsou v poslední době velmi artikulovaným tématem na půdě většiny evropských států. Vzhledem k tomuto faktu můžeme předpokládat, že i v České republice zaznamenají obtížně řešitelné vztahy mezi etnickými menšinami a majoritou určitý posun, který se bude, doufejme, týkat i naší mediální scény.

## 8. Seznam použitých zdrojů

BAUMAN, Zygmunt. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 249 s. ISBN 80-85850-90-7.

BURIÁNEK, Jiří. *Sociologie pro střední školy a vyšší odborné školy*. 1. vydání. Praha: Fortuna, 1996. 127 s. ISBN 80-7168-304-3. Kapitola 9, Třídy a vrstvy, s. 55-59.

DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9. Kapitola 2., s. 17-30.

DÜLMEN, Richard van. *Historická antropologie*. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2002. 118 s. ISBN 80-86569-15-2.

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. 232 s. ISBN 80-7178-749-3.

JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. 1. vydání. Praha: Portál, 2009. 416 s. ISBN 978-80-7367-466-3.

JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. 208 s. ISBN 80-7178-697-7.

KARHANOVÁ, Kamila – Homoláč, Jiří. Protěžují novináři Romy? In *Očernění: etnické stereotypy v médiích*. 1. vydání. Praha: Člověk v tísní - společnost při České televizi, 2003. 47 s. ISBN 80-239-1452-9. s. 6-10.

KLEKOVÁ, Silvie. Stereotypy v nás i jinde. In *Očernění: etnické stereotypy v médiích*. 1. vydání. Praha: Člověk v tísní - společnost při České televizi, 2003. 47 s. ISBN 80-239-1452-9. Kapitola 4., s. 17-19.

KOCOUREK, Jiří. Vietnamci v České republice. In *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9. Kapitola 11., s. 99-105.

MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. 184 s. ISBN 80-7178-840-6.

MCQUAIL, Denis. *Teorie masové komunikace*. 2. vydání. Praha: Portál, 2002. 447 s. ISBN 978-80-7367-338-3.

PETRUCIOVÁ, Jelena. Kultura jako kognitivní a symbolický konstrukt. In *Multikulturalismus jako komunikační problém (kulturně antropologický aspekt)*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. 50 s. ISBN 80-7368-082-3. Kapitola 1., s. 5-18.

SEKYT, Viktor. Romové. In *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturální společnosti 21. století*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9. Kapitola 13., s.119-125.

ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: Možnosti zachování a revitalizace*. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. 215 s. ISBN 978-80-86429-83-0.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. O komunikaci s druhými. In *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturální společnosti 21. století*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9. Kapitola 1., s. 13-16.

TOMÁŠKOVÁ, Petra. Právní rámec problematiky migrantů a menšin. In *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturální společnosti 21. století*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9. Kapitola 3., s. 31-38.

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. 1. vydání. Praha: Portál, 2006.192 s. ISBN 80-7367-096-8.

ZILYNSKYJ, Bohdan – KOČÍK, René. Ukrajinci v České republice. In *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturální společnosti 21. století*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9. Kapitola 9., s. 81-88.

Zákon č.273/2001 Sb, o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů.

### **Internetové zdroje**

KADERKA, Petr – KARHANOVÁ, Kamila. *Obraz cizinců v médiích: Zpráva o projektu za rok 2001*. [online]. 2003 [cit. 2011-01-11]. Dostupné z WWW: [http://www.cizinci.cz/files/clanky/121/Obraz\\_cizincu\\_v\\_mediich.pdf](http://www.cizinci.cz/files/clanky/121/Obraz_cizincu_v_mediich.pdf)

KLVAČOVÁ, Petra – BITRICH, Tomáš. *Jak se (ne)píše o cizincích* [online]. 2003 [cit. 2011-01-11]. Dostupné z WWW: [http://www.unhcr.cz/dokumenty/Jak\\_se\\_\\_ne\\_pise\\_o\\_cizincich.pdf](http://www.unhcr.cz/dokumenty/Jak_se__ne_pise_o_cizincich.pdf)

(A1)

*Slovenský recept na integraci: Romové pomohou lidem uložit nákupy do tašky* [online]. 8.12.2009 [cit. 2011-01-11]. Dostupné z WWW: <http://zahranicni.ihned.cz/c1-39379210-slovensky-recept-na-integraci-romove-pomohou-lidem-ulozit-nakupy-do-tasky>

(A2)

*Ukrajinec při hádce amputoval ženě dveřmi prst na ruce* [online]. 1.11.2010 [cit. 2011-01-12]. Dostupné z WWW: [http://praha.idnes.cz/ukrajinec-pri-hadce-amputoval-zene-dvermi-prst-na-ruce-ppb-/praha-zpravy.asp?c=A101101\\_142750\\_praha-zpravy\\_ab](http://praha.idnes.cz/ukrajinec-pri-hadce-amputoval-zene-dvermi-prst-na-ruce-ppb-/praha-zpravy.asp?c=A101101_142750_praha-zpravy_ab)

(A3)

*Boj s tuberkulózou loni prohrálo 43 lidí* [online]. 3.8.2010 [cit. 2011-01-12]. Dostupné z WWW: <http://www.novinky.cz/domaci/207643-boj-s-tuberkulozou-loni-prohralo-43-lidi.html>

(A4)

*Praha je plná rychlokvašených tramvajáků, mohou být nebezpeční* [online]. 16.1.2010 [cit. 2011-02-03]. Dostupné z WWW: <http://www.novinky.cz/domaci/189382-praha-je-plna-rychllovakasenyh-tramvajaku-mohou-byt-nebezpecni.html>

(A5)

*Starosta Nového Bydžova se pustil do 'cikánů': Otravují, kradou, znásilňují* [online]. 26.11.2010 [cit. 2011-02-12]. Dostupné z WWW: [http://www.lidovky.cz/starosta-noveho-bydzova-se-pustil-do-cikanu-otravuji-kradou-znasilnuji-1or-/ln\\_domov.asp?c=A101126\\_160222\\_ln\\_domov\\_hs](http://www.lidovky.cz/starosta-noveho-bydzova-se-pustil-do-cikanu-otravuji-kradou-znasilnuji-1or-/ln_domov.asp?c=A101126_160222_ln_domov_hs)

(A6)

*Strážníkům vyhrožují mafii a likvidací rodin* [online]. 13.3.2009 [cit. 2011-01-16]. Dostupné z WWW: <http://chrudimsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/straznikum-vyhrozuji-mafii-a-likvidaci-rodin.html>

(A7)

*PRŮZKUM: Češi nechtějí žít s Romy, narkomany ani skinheady* [online]. 9.12.2010 [cit. 2011-02-12]. Dostupné z WWW: [http://www.lidovky.cz/pruzkum-cesi-nechteji-zit-s-romy-narkomany-ani-skinheady-pzk-/ln\\_domov.asp?c=A101209\\_172900\\_ln\\_domov\\_kim](http://www.lidovky.cz/pruzkum-cesi-nechteji-zit-s-romy-narkomany-ani-skinheady-pzk-/ln_domov.asp?c=A101209_172900_ln_domov_kim)

(A8)

*Nový Bydžov zahajuje tažení proti Romům, osobnosti se bouří* [online]. 26.11.2010 [cit. 2011-03-13]. Dostupné z WWW: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/182137.aspx>

(A9)

*Nový Bydžov chce víc chránit občany před skupinkami problémových Romů* [online]. 7.1.2011 [cit. 2011-03-13]. Dostupné z WWW: <http://domaci.ihned.cz/c1-49274490-novy-bydzov-chce-vic-chranit-obcany-pred-skupinkami-problemovych-romu>

(A10)

*Nový Bydžov svolává obce k řešení romské otázky. O pomoc žádá i Johna* [online]. 7.1.2011 [cit. 2011-03-13]. Dostupné z WWW: [http://www.lidovky.cz/novy-bydzov-svolava-obce-k-reseni-romske-otazky-o-pomoc-zada-i-johna-113-/ln\\_domov.asp?c=A110107\\_112540\\_ln\\_domov\\_hs](http://www.lidovky.cz/novy-bydzov-svolava-obce-k-reseni-romske-otazky-o-pomoc-zada-i-johna-113-/ln_domov.asp?c=A110107_112540_ln_domov_hs)

## 9. Přílohy

### Příloha č.1 – Cizinci v ČR

#### Cizinci v ČR - základní údaje v jednotlivých měsících; 2009/02 – 2009/12

	28.2. 2009	31.3. 2009	30.4. 2009	31.5. 2009	30.6. 2009	31.7. 2009	31.8. 2009	30.9. 2009	31.10. 2009	30.11. 2009	31.12. 2009
<b>Celkem</b>	<b>442 694</b>	<b>443 268</b>	<b>443 870</b>	<b>444 410</b>	<b>442 506</b>	<b>439 762</b>	<b>440 012</b>	<b>437 251</b>	<b>436 116</b>	<b>435 755</b>	<b>433 305</b>
z toho:											
muži	266 275	266 303	255 847	266 478	264 818	262 438	261 900	259 566	257 893	256 950	254 889
ženy	176 419	176 965	188 023	177 932	177 688	177 324	178 112	177 685	178 223	178 805	178 416
trvalý pobyt	174 365	174 837	175 020	175 404	175 882	176 508	177 215	177 769	179 436	180 487	181 161
ostatní typy pobytu	268 329	268 431	268 850	269 006	266 624	263 254	262 797	259 482	256 680	255 268	252 144
Ukrajina	133 700	133 570	133 548	134 707	134 456	133 773	133 600	133 033	132 481	132 437	131 977
Slovensko	76 957	77 614	78 024	77 985	77 432	76 956	76 630	75 915	75 210	74 578	73 446
Vietnam	60 875	60 892	60 986	61 092	61 063	60 998	61 088	60 996	61 012	61 113	61 126
Rusko	27 534	27 779	27 988	28 874	29 044	29 144	29 480	29 479	29 976	30 210	30 395
Polsko	21 826	21 936	21 942	21 792	21 378	20 700	20 502	20 155	19 790	19 608	19 273
Ostatní	121 802	121 477	121 382	119 960	119 133	118 191	118 712	117 673	117 647	117 809	117 088

Zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie Ministerstva vnitra ČR

#### Cizinci v ČR - základní údaje v jednotlivých měsících; 2010/01 – 2010/09

	31.1. 2010	28.2. 2010	31. 3. 2010	30. 4. 2010	31. 5. 2010	30. 6. 2010	31. 7. 2010	31. 8. 2010	30. 9. 2010
<b>Celkem</b>	<b>432 356</b>	<b>431 587</b>	<b>430 310</b>	<b>428 582</b>	<b>426 749</b>	<b>426 498</b>	<b>425 172</b>	<b>426 511</b>	<b>425 568</b>
z toho:									
muži	253 455	252 619	251 298	249 578	248 094	247 609	246 645	247 031	246 148
ženy	178 901	178 968	179 012	179 004	178 655	178 889	178 527	179 480	179 420
trvalý pobyt	182 038	182 856	183 674	183 995	184 724	185 437	186 174	187 162	187 840
ostatní typy pobytu	250 318	248 731	246 636	244 587	242 025	241 061	238 998	239 349	237 728
Ukrajina	131 566	130 924	130 561	129 588	128 636	128 085	127 484	127 267	126 521
Slovensko	72 865	72 499	71 950	71 444	71 392	71 394	71 411	71 581	71 676
Vietnam	61 185	61 166	61 067	60 931	60 931	60 962	60 894	60 812	60 605
Rusko	30 603	30 796	30 860	31 113	31 037	31 162	31 077	31 466	31 297
Polsko	19 003	18 901	18 857	18 746	18 572	18 487	18 429	18 386	18 328
Ostatní	117 134	117 301	117 015	116 760	116 181	116 408	115 877	116 999	117 141

Zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie Ministerstva vnitra ČR

## Příloha č.2 – Cizinci dle typu pobytu a pohlaví

### Cizinci podle typu pobytu a pohlaví - 25 nejčastějších státních občanství

Státní občanství	Cizinci celkem/ Foreigners, total	Trvalý pobyt / Permanent stay			Ostatní typy pobytu / Other types of stay			Citizenship
		celkem / Total	muži / Males	ženy / Females	celkem / Total	muži / Males	ženy / Females	
<b>Celkový součet</b>	<b>425 568</b>	<b>187 840</b>	<b>99 368</b>	<b>88 472</b>	<b>237 728</b>	<b>146 780</b>	<b>90 948</b>	<i>Total</i>
Ukrajina	126 521	46 183	23 102	23 081	80 338	49 552	30 786	<i>Ukraine</i>
Slovensko	71 676	28 543	13 795	14 748	43 133	25 185	17 948	<i>Slovak Republic</i>
Vietnam	60 605	36 434	20 482	15 952	24 171	15 365	8 806	<i>Viet Nam</i>
Rusko	31 297	13 445	6 099	7 346	17 852	8 323	9 529	<i>Russian Federation</i>
Polsko	18 328	10 980	3 302	7 678	7 348	5 384	1 964	<i>Poland</i>
Německo	13 577	4 428	2 920	1 508	9 149	7 709	1 440	<i>Germany</i>
Moldavsko	9 136	2 591	1 445	1 146	6 545	4 217	2 328	<i>Moldova</i>
Bulharsko	6 800	3 109	1 929	1 180	3 691	2 381	1 310	<i>Republic of Bulgaria</i>
Spojené státy	6 031	2 743	1 819	924	3 288	1 897	1 391	<i>United States of America</i>
Mongolsko	5 559	2 030	736	1 294	3 529	1 510	2 019	<i>Mongolia</i>
Čína	5 425	3 330	1 821	1 509	2 095	1 146	949	<i>China (including Hong Kong)</i>
Bělorusko	4 362	2 602	1 041	1 561	1 760	805	955	<i>Belarus</i>
Spojené království	4 348	1 295	1 096	199	3 053	2 287	766	<i>United Kingdom</i>
Rumunsko	4 296	2 237	1 226	1 011	2 059	1 536	523	<i>Romania</i>
Kazachstán	4 103	1 905	826	1 079	2 198	1 045	1 153	<i>Kazakhstan</i>
Rakousko	2 903	1 179	845	334	1 724	1 430	294	<i>Austria</i>
Itálie	2 564	1 229	1 017	212	1 335	1 120	215	<i>Italy</i>
Nizozemsko	2 433	640	489	151	1 793	1 191	602	<i>Netherlands</i>
Chorvatsko	2 375	1 997	1 305	692	378	269	109	<i>Croatia</i>
Francie	2 263	767	563	204	1 496	1 036	460	<i>France</i>
Bosna a Hercegovina	2 147	1 495	865	630	652	543	109	<i>Bosnia and Herzegovina</i>
Arménie	2 110	1 322	687	635	788	450	338	<i>Armenia</i>
Srbsko a Černá Hora	1 981	1 686	1 180	506	295	216	79	<i>Serbia and Montenegro</i>
Makedonie	1 961	977	771	206	984	760	224	<i>Macedonia</i>
Srbsko	1 856	1 345	899	446	511	355	156	<i>Serbia</i>
Ostatní	30 911	13 348	9 108	4 240	17 563	11 068	6 495	<i>Other</i>

Zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie Ministerstva vnitra ČR

### **Příloha č.3 - Záznamový arch pro rozhovory**

1. Uveďte, prosím, Vaše pohlaví a věk. Pokud chcete, jmenujte i jiné Vaše charakteristiky, jako například nejvyšší dosažené vzdělání, zaměstnání, stav a podobně.
2. Sledujete pravidelně české zpravodajství? V jaké podobě – televizní noviny, tisk, internet...?
3. Všímate si zpráv, které se nějakým způsobem dotýkají ukrajinského etnika na našem území? Věnujete jim větší pozornost než ostatním zprávám?
4. V jakých souvislostech se o „Vašem“ etniku, nebo o jeho příslušnících, nejčastěji hovoří či píše?
5. Máte pocit, že se novináři a reportéři vyjadřují o Ukrajincích spíše v kladném smyslu, nebo v záporném? Nebo jsou možnosti vyrovnané?
6. Proč si myslíte, že tomu tak je?
7. Mají dle Vašeho názoru Ukrajinci stejnou možnost vypovídat do televize či do novin, jako příslušníci většinového obyvatelstva?
8. Myslíte si, že to, jak česká média prezentují Ukrajince, se nějak odráží ve smýšlení či chování majority vůči Vám?
9. Chtěl/a byste, aby se v českých médiích v souvislosti se zobrazováním ukrajinského etnika něco změnilo?
10. Pokud ano, máte nějaké návrhy, jak toho dosáhnout?

Poznámka:

Záznamy rozhovorů jsou uloženy u autorky práce.